بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: پولي سیاست

څانګه: بانکداري

تدوین کوونکی: خدیجه سادات

ژباړونکی: مجیب الرحمن امیري

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزاې د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- عبدالجمیل ممتاز
- شیرآقا صنعت یار

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

د ISBN: ISBN 9789936300761

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي   پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغېزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربیون باید په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړې کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیــر کــې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

خپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	پولي سیاست	۱
دویم	د پولي سیاست وسایل او ډولونه	۱۳
دریيم	د بودیجې د کسر او اضافي نوټونو د نشر سیاست	۲۵
څلورم	د پیسو د ارزښت ساتل او استقرار	۴۳
سرچینې او اخیستنې		۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

هر هېواد او اقتصادي نظامونه ځانګړي اقتصادي موخې لري، چې هغو ته د رسېدو لپاره هڅې کوي. د بېلګې په توګه د پرمختیا په حال کې هېوادونه لکه د افغانستان اقتصادي نظامونه چې د اقتصادي ودې او پراختیا یې او موخو ته د رسېدو لپاره هلې ځلې کوي. په پرمختللو صنعتي هېوادونو کې هم د دولتونو اغلبه موخه د کامل استخدام تامین او له تورم سره مبارزه ده، ترڅو د بیو ثابت ساتلو سره یو ځای د هېواد ملي پولي اعتبار د بې کارانو او کم عاید لرونکو له اعتراض سره مخ نه شي. په هره ټولنه کې مرکزي بانك، چې په اوسمهال کې د مهمو مالي موسسو څخه ګڼل کېږي، د هېواد په دننه او بهر کې د اقتصادي سیاست په بشپړتیا او د حجم په کنټرول کې مهم رول او اهمیت لري. یاد اهمیت په مستقیم ډول د ملي پیسو په رول او له بهرنیو اسعارو سره د هغو په ارزښت او ثبات ساتنې پورې تړلی دی، چې د مرکزي بانکونو د پام وړ بشپړتیا اسباب یې برابر کړي دي. د اقتصادونو په پولي کېدو سره، د پولي سیاستونو رول او اهمیت په ملي اقتصادي بهیر کې د دولت د دخالت له مهمو اشکالو څخه ګڼل کېږي.

د یوه هېواد پولي سیاست د پیسو د حجم او مجموعي غوښتنې له مخې ډېر اهمیت لري او کله چې دولت د اقتصاد موجود وضعیت مطلوب ونه بولي، مطلوب وضعیت ته د رسېدو لپاره، د موجود وضعیت ښه والی او یا ځانګړي شوې موخه ټاکلې لار ځان ته غوره کوي. د یادې مقولې اهمیت ته په پام سره د هېواد په اقتصاد، پیسو او اقتصاد د پوهې ترلاسه کول نه یوازې د ټولو پوهنتونونو له درسي توکو څخه ګڼل کېږي، بلکې اقتصادي فعالان هم د هغو اغېزو له امله چې د پولي سیاست له اړخه یې منل، د دې ډول پوهې د ترلاسه کولو هیله من دي.

خدیجه سادات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولیزه موخه:

له پولي سیاستونو سره بلدتیا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

پولي سیاست
Monetary Policy

ټولیزه موخه:
د پولي سیاست عمومي موضوعګانې، مرکزي بانك او دندې یې، د مرکزي بانك اصلي او فرعي دندې

د زده کړې موخې:
د دې څپرکي په پای کې به محصلان پر لاندې توکو برلاسي شي:
- له پولي سیاست سره بلدتیا، لاملونه او د هغوی پېژندنه.
- د مرکزي بانك په اړه معلومات او د اقتصادپوهانو له نظره د هغه تصویب، تعریفونه، سوداګریز او اختصاصي بانکونه او د هغوی دکړنو څرنګوالی.
- د پولي سیاست اصلي او منځنۍ موخې.
- د ټولنې په اقتصادي پرمختګ کې د مرکزي بانك رول.

د پولي سیاست مفهوم
پولي سیاست هغه سیاست دی، چې د مرکزي بانك له خوا د پیسو د وړاندې کولو د کنټرول او د اقتصادي عمومي سیاست د اصلي موخو د ترلاسه کولو لپاره کارول کېږي.
په بله وینا: پولي سیاست د هغو تدبیرونو او تصمیمونو له ټولګې څخه عبارت دی، چې د ټاکلو اقتصادي موخو، په ځانګړې توګه د ثبات د ټینګښت، استقرار او پولي ارزښت په موخه نیول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پولي سیاست عاملین:

بانکي سیستم له درې ډوله بانکونو څخه جوړ دی، چې په لاندې ډول دي:

مرکزي بانك:

په اوس وخت کې مرکزي بانك د هر خپلواك او مقتدر هیواد لپاره د یوې مهمې مالي موسسې رول لري، ځکه دا موسسه د دولت د اقتصادي سیاستونو په بشپړتیا، په ځانګړې توګه د پولي او مالي سیاستونو په چوکاټ کې مهم رول لوبوي او کړنې یې د دولت د سمو اقتصادي او مالي فعالیتونو لپاره اړینې دي او د هیواد د پولي چارو مدیریت پر غاړه لري. مرکزي بانك د بانکونو د بانك په نامه هم یادېږي. مرکزي بانك په ځینو هېوادونو په ځانګړې توګه مخ پرووده هېوادونو کې د حکومت تر مستقیمې ادارې لاندې خپلې دندې ترسره کوي، خو د هر هېواد مرکزي بانك له نورو هېوادونو سره د دندو په برخه کې توپیرونه لري. پر دې بنسټ د وخت په اوږدو کې د مرکزي بانك د دندو د زیاتوالي په پام کې نیولو سره یو لنډ او نه بدلېدونکی تعریف ستونزمن دی. سره له دې مرکزي بانك ښایي د مرکزي پولي موسسې په توګه چې د سوداګریزو بانکونو د دندو ټاکل، د دولت مالي استازیتوب او د هېواد د پولي سیستم رهبري کول پر غاړه لري، هم یاد شي.

اقتصاد پوهانو هم مرکزي بانك په بېلابېلو ډولونو تعریف کړی، د بېلګې په توګه، شو (Shw) مرکزي بانك د اعتبارونو د کنټرولوونکي په توګه تعریف کړی دی. همداشان (How Trey) مرکزي بانك د پور لپاره د وروستنۍ سرچینې په توګه تعریف کړی. یو شمېر پوهان د مرکزي بانك عمده دندې د پولي بنسټ ساتنه او ثبات بولي او یو شمېر بیا د مرکزي بانك له خوا د پیسو د نشریدو پر دنده ټینګار کوي. په هر حال کې سوداګریز بانکونه له خلکو څخه امانتونه نه قبلوي، ډېری کارونه چې سوداګریز بانکونه یې د خلکو پر وړاندې باید ترسره کړي، نه یې ترسره کوي.

مرکزي بانك په مخ پر وده هېوادونو کې مستقل طبیعت نه لري، په ځینو هېوادونو کې نیمه مستقل طبیعت لري، لکه په کاناډا او انګلیستان کې.

په یو شمېر هېوادونو کې مرکزي بانك بشپړ واك لري، لکه د امریکا په متحدو ایالتونو کې، چې رئیس یې د ولسمشر او مشرانو جرګې په وړاندیز ټاکل کیږي او د بانك رئیس یوازې د مشرانو جرګې (سنا) پر وړاندې مسوولیت لري.

د مرکزي بانك موخه د نورو مالي موسسو په څېر دګټې ترلاسه کول نه دي، بلکې موخه یې د کنټرول له لارې د پیسو د ثبات او ارزښت ساتل او د حجم مراقبت او همداشان د نورو بانکونو او مالي موسسو د ناکامۍ مخنیوی دی او په ځینو هېوادونو کې د مرکزي بانك پانګه په خصوصي ملکیت پورې تړلې، خو د عامه موسسو په ردیف کې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړۍ کې مرکزي بانك په دوه ډوله منځ ته راځي:

۱ – د سوداګریزو بانکونو د بشپړتیا او ودې له لارې، لکه د انګلیستان مرکزي بانك.

۲ – په ځینو هېوادونو کې مرکزي بانك لومړی د حکومت له خوا تاسیس او پانګه یې هم د حکومت له خوا برابرېږي.

۳ – مرکزي بانکونه دوې مهمې دندې ترسره کوي، چې یوه یې د پیسو د عرضې کنټرول او بله یې د نورو بانکونو د ماتې مخنیوی دی. همداشان ځینې نورې دندې، لکه د میعادي امانتونو او سم لاسي امانتونو او ځینو نورو بانکي معاملو ترسره کول.

په ټولیزه توګه مرکزي بانك لاندې دندې لري:

۱ – د بانك نوټونو خپرول.

۲ – د دولت استازی، بانك لرونکی، سلاکار او مالي لارښود.

۳ – د سوداګریزو او خصوصي بانکونو د نغدو او موجودو زېرمو ساتنه.

۴ – د سوداګریزو بانکونو لپاره د پور چمتو کول.

۵ – د هېواد د فلزي زېرمو او اسعارو اداره او ساتنه.

۶ – د اعتبارونو کنټرول او د پولي سیاست ترسره کول.

۷ – د بانکونو ترمنځ د محاسباتو تصفیه کول.

د اقتصاد په پرمختګ کې د مرکزي بانك رول

د سوداګریزو بانکونو او مرکزي بانك موخې سره توپیر لري او سوداګریز بانکونه یوازې درې موخې لټوي:

۱ – سیالي(رقابت).

۲ – ساتنه یا محافظت.

۳ – د عاید لاسته راوړل.

خو د هر مرکزي بانك موخې، د بیو ثبات او اقتصادي وده، د بې کارۍ له منځه وړل او د تادیاتو د بیلانس د تعادل منځ ته راوړل دي.

تر ټولو مهم رول چې مرکزي بانك یې په اقتصاد کې لوبوي، د بیو ثبات او اقتصادي وده ده، ځکه د بیو دثبات نشتوالی، د اقتصاد د بې ثباتۍ او د عاید د وېش د بې عدالتۍ لامل کېږي. یادې موخې ته د رسېدو لپاره له ځینو وسایلو څخه ګټه اخیستل کېږي، د بېلګې په توګه د بازار د مارکیټ له سیاست څخه چې د مرکزي بانك په وسیله د دولتي پور داسنادو پیر او پلور ته رجوع کوي.

کله چې په اقتصاد کې د بیو سطحې د لوړېدو په حال کې وي، د دې وضعې د کنټرول لپاره مرکزي بانك د دولتي پور اسناد خرڅوي، چې له مخې یې پیسې له اقتصاد څخه راټولېږي او خپلې زېرمې لوړوي. کله چې په اقتصاد کې پیسې کمې شي، له یوې خوا د پیسو د ارزښت پر لوړوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې اغېزه کوي او له بلې خوا پر پانګونې هم اغېزې کوي، یانې پانګونه کمېږي، چې دا کار په خپل وار د بیو د لوړېدو مخنیوی کوي.

په سوداګریزو بانکونو کې د زېرمو د بدلون یا په بانکي نرخ کې د بدلون سیاست کولی شي اقتصادي ودې او پرمختګ ته لار هواره کړي.

د بېلګې په توګه، مرکزي بانك موخه لري، چې په مجموع کې اقتصادي ثبات رامنځ ته کړي، د سوداګریزو بانکونو له لارې د سوداګریزو بانکونو زېرمې لوړوي، ترڅو پانګوالو ته د پور ورکولو ځواك پیاوړی شي. په دې توګه د ډېرې پانګونې له لارې د بې کارۍ ځواك کمېږي او دا کار د لاس ته راتلونکو عوایدو پر سطحه مثبتې اغېزې ښیندي او د پانګونې ډېروالی طبعاً د اقتصاد پر ودې باندې مثبته اغېزه لري.

سوداګریز بانکونه:

سوداګریز بانکونه د سوداګریزو چارو د آسانتیا، دسوداګریزو فعالیتونو دپراختیا او دلنډمهاله امانتونو د ورکړې دنده لري. دا بانکونه د خلکو دغوښتنو پر بنسټ میعادي امانتونه قبلوي او د دغو بانکونو یو والی د عامه زیان لامل ګرځي، له همدې امله تل د مرکزي بانك تر څارنې او کنټرول لاندې وي.

دغه بانکونه په ځینو هېوادونو کې د بیمې په موسسو کې په ځانګړي ډول بیمه کېږي، ترڅو د غریبو او منځنیو خلکو د امانتونو د زیانمنېدو مخه ونیول شي. د بېلګې په توګه په امریکا کې دا دنده د امانتونو د بیمې فدرال موسسه (Deposit) پر غاړه لري.

د جاري حساب یا عندالمطالبه امانتونه د دې بانکونو تر ټولو عمده امانتونه دي، چې د دې ډول طلباتو څښتن کولی شي د خپلو امانتونو په مقابل کې چك ولیکي. په ځینو هېوادونو کې د عندالمطالبه او میعادي حسابونو ترمنځ فوق العاده توپیر لیدل کېږي. د بېلګې په توګه په افغانستان کې د سپما امانتونو لپاره له ۵ تر ۶٪ پورې ګټه ورکول کېږي، حال دا چې د عندالمطالبه امانتونو لپاره هېڅ ګټه شتون نه لري، خو په ځینو هېوادونو کې دا توپیر له منځه تللی. د جاري امانتونو لپاره ګټه ورکول کېږي، خو دا فیصدي په مراتبو د سپما امانتونو له ګټې څخه کمه ده.

ټول سوداګریز بانکونه مکلف دي، د قانون مطابق د خپلو امانتونو یوه ټاکلې فیصدي د قانوني زېرمو په توګه په مرکزي بانك کې کېږدي. د امانتونو (سپارنو) بله برخه چې اضافي زېرمې بلل کېږي چې د بانکي صندوقونو له موجودۍ سره یو ځای، د دې لپاره له نغدوالي څخه نسبت شتمنۍ ته ډېره برخمنه ده، کولی شي د چکونو د نغدولو په موخه چې په مستقیم یا نامستقیم ډول د بانکي حسابونو د یوه حساب لپاره ایستل کېږي، وساتل شي.

اصولاً بانکونه خپلې مهمې ګټې د اعتبار د ورکړې له لارې ترلاسه کوي، چې دا دولتي او نادولتي برخې ته د پور په ډول د سوداګریزو بانکونو د شتمنیو یوه فیصدي ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن ورځ د بانکوالۍ سیستم پرمختللی دی او د بانکونو ترمنځ اړیکې د کمپیوټر او برېښنایي سیستم له لارې ټینګېږي، په ځانګړې توګه زموږ په هېواد افغانستان کې سوداګریز بانکونه په بشپړه توګه پرمختللي او انټرنېټي شبکې په واک کې لري. لکه د Core Banking Sestem سویفټ، د ګرځنده ټېلېفون له لارې بانکوالي او نور پرمختللي وسایل، چې په لنډ وخت کې ډېر خدمتونه ترسره کولی شي.

خصوصي بانکونه:

له هغو بانکونو څخه عبارت دي، چې خپلې بانکي کړنې په یوه ټاکلې او مشخصه ساحه پورې تړي. د اصولو له مخې اختصاصي بانک او بانکوالي داسې تعریفېږي:

(اختصاصي بانک له هغې موسسې څخه عبارت دی، چې د یوې ټاکلې او مشخصې ساحې د پولي او کرېډېټي معاملو د ترسره کولو په موخه منځ ته راځي او د هغو اسنادو او مالونو په خرڅلاو او پېرودلو او همداشان هغو خدمتونو او تخنیکي مشورو چې د اړوندې ساحې له پراختیا او ودې سره تړاو لري، سروکار لري.) دا ډول بانکونه د خپلو فعالیتونو په ساحه کې جاري حسابونه او میعادي امانتونه منلی شي او همداشان د قانون له مخې په خپله ټاکلې او مشخصه ساحه کې د منقولو او نامنقولو مالونو د اخیستلو او خرڅولو واک هم لري.

د پولي سیاست موخې:

د پولي سیاست اصلي او معمولي موخې په لاندې ډول دي:

۱ – بشپړ استخدام.

۲ – د بیو ثبات.

۳ – اقتصادي وده او پرمختګ.

۴ – د تادیاتو بیلانس.

۵ – د پیسو عرضه کول.

۶ – د کرېډېټونو یا اعتبارونو او ټکټانې نرخ برابرول.

بشپړ استخدام:

د ټولو ملتونو د پولي سیاست تر ګردو مهمه موخه ده، ځکه:

الف: کله چې استخدام بشپړ وي، نه یوازې په اقتصاد کې کاري ځواك بې کاره نه پاتېږي، بلکې له سرچینو څخه یې هم ښه ګټه اخیستل کېږي.

ب: د بې کارۍ لوړه کچه انسانانو او انساني ټولنې ته بدبختۍ زېږوي، کورنۍ اړ کېږي، چې مالي ستونزو ته اوړه ورکړي او د بشپړ استخدام نشتوالی ټولنه د باالقوه بهرني لامل د ضایعاتو او کموالي په لور رهبري کوي او په ټولنه کې فقر ریښې غځوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بشپړ استخدام څخه موخه دا نه ده، چې د بېکارۍ کچه باید صفر وي، بلکې بشپړ استخدام هغه وضعیت دی، چې په هغه کې د کار عرضه او تقاضا سره برابر وي.

اقتصاد پوهان د بشپړ استخدام په شرایطو کې د استخدام نرخ یا کچه د طبیعي بې کارۍ نرخ یا کچه بولي. د بې کارۍ کچه ثابته نه وي، بلکې له یوې دورې نه بلې هغې ته توپیر کوي.

د بېلګې په توګه، د ۱۹۶۰ لسیزې په اوږدو کې اقتصادپوهانو د بې کارۍ ۴ ٪ نرخ د موخې په توګه په پام کې نیوه، چې په همدې دوره کې د ۴٪ بې کارۍ کچه یا نرخ د طبیعي بې کارۍ نرخ بلل کېده او د استخدام شرطونه بشپړ وو. په هر حال د طبیعي بې کارۍ نرخ او کچه له یوه هېواده بل هېواد ته توپیر لري، د وخت په تېرېدو او د نویو شغلي فُرصتونو په رامنځ ته کېدو سره د هغه کچه یا نرخ پورته کېږي، چې دولتونه یې باید د کموالي او مخنیوي د سیاست په لټه کې شي.

د بیو ثبات:

د پولي سیاست بله موخه د بیو ثبات دی، ځکه د بیو نوسانات په اقتصاد کې شك او بې ثباتي منځ ته راوړي. د بیو لوړېدل او ټیټېدل دواړه ځینو خلکو ته بې فایدې او بې مورده یا نامشروع زیان اړوي.

د بېلګې په توګه، کله چې په اقتصاد کې تورم شتون ولري، د مصرفوونکو، تولیدوونکو او دولت له خوا تصمیم نیول له ستونزو سره مخ کېږي. د بیو د سطحې ساتل د پیسو د اخیستلو قدرت په داسې ترتیب سره چې د پانګونې د هڅونې او د استخدام د سطحې مانع نه شي او د بیو د ټیټوالي د اقتصادي نوساناتو او تموجاتو په موخه اغېزمن تدبیرونه د دولتونو یا پالیسي جوړوونکو له خوا طرحه کېږي، ترڅو مولدین او مستهلکین بې موجبه زیانمن نه شي. په ډېرو شدیدو تورمونو کې د بیو ناثابتوالی پر اقتصادي فعالیتونو اغېزه کوي.

مخ پر وده هېوادنو په ځانګړې توګه په افغانستان کې د بیو د ثبات اصطلاح ډېره مهمه ده. لکه څنګه چې د افغانستان بانك په قانون کې د بیو ثبات د لومړۍ موخې په توګه او مالي ثبات د دویمې موخې په توګه راغلي، ځکه د پولي نظام ثبات او د مالي نظام وده د افغانستان بانك له مسوولیتونو ګڼل کېږي.

(Grose National product) د یوه هېواد په وسیله د تولید شویو خدمتونو او توکو له مجموعي ارزښت څخه عبارت دی. ناخالص ملي تولید یا (Grose National Product) بېږي.

اقتصادي وده:

د پولي سیاست بله مهمه موخه د اقتصاد متوازنه وده ده. د اقتصاد وده او بشپړ استخدام له هغو موخو څخه دي، چې یو له بل سره نژدې تړاو لري او په لاندې ډول تعریفېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي وده په عام ډول د توليداتو او د هغو د عواملو (مولديت) د پايلو د کمي او کيفي ارزونې او اندازه کولو په مانا ده او په ځانګړي ډول اقتصادي وده د هېواد او سيمې د ملت د قدرت په لوړوالي کې د ظرفيت او ملي حقيقي محصول له زياتوالي څخه عبارت ده. يا په بله وينا:

اقتصادي وده هغه پړاو يا جريان دی، چې د هغې په وسيله د يوه هېواد حقيقي عايد په اوږده وخت کې ډېروالی مومي او اقتصادي وده په يوه هېواد کې د توليد شويو خدمتونو او اجناسو له زياتوالي څخه په ګټه اخستو سره اندازه کېږي. له دې امله په يوه هېواد کې اقتصادي وده هغه مهال واقع کېږي، چې توليدي ظرفيتونه ډېر شي، چې له هغو څخه په ګټې اخيستلو سره توکي او خدمتونه ډېر توليدېږي. او يا مديران او پانګوال اصولاً هغه مهال د اقتصادي ګټې او ودې په موخه په وسايلو او ابزارو کې پانګونه کوي، چې د بې کارۍ کچه يا نرخ ټيټ وي، په بل تعبير که د بې کارۍ کچه لوړه وي او کارخونې بېکاره وي، د صاحبانو لپاره د نوې پانګونې او نويو کارخونو د جوړولو انګېزه به شتون ونه لري. په هر حال که څه هم دا دوې موخې يو له بل سره تړلې دي، خو کېدای شي داسې سياست ګذاري شي، چې موسسې مستقيماً پانګونې ته وهڅول شي او اقتصادي وده لوړه شي، يا دا چې خلك د ډېرو طرفونو د تامين لپاره د موسسو د مالي تامين لپاره سپمونې ته وهڅول شي. د بېلګې په توګه د مالياتو د کموالي او معاملاتي انګېزې له لارې پانګوال په توليدي ابزراو او وسايلو کې پانګونې ته وهڅول شي، او سپموونکې سپما ته وهڅول شي.

د تادياتو بيلانس:

د پولي سياست بله موخه د هېواد د تادياتو د بيلانس برابر ساتل دي. د دې موخې ترلاسه کول دا غواړي چې هېواد په نړيواله سوداګرۍ کې وده وکړي. دا څرګنده ده، چې د تادياتو په بيلانس کې کسر نورو موخو ته د رسېدو لاره ستونزمنوي او د تادياتو په بيلانس کې کسر دا مانا ورکوي، چې اسعار يا سره زره بهر ته روان دي. د تادياتو د بيلانس په اړه د هر هېواد موخه د صادراتو او وارداتو مساوي کول دي، پردې بنسټ په عمل کې هغه هېواد چې غير کافي اسعاري زېرمې لري، بايد صادرات د تادياتو په بيلانس کې خپله موخه وګرځوي.

که يو هېواد د ډاډ وړ او مناسبې زېرمې ولري، بايد د هېواد موخه د صادراتو او وارداتو مساوي والی وي. د تادياتو د بيلانس د تعادل ساتل د پولي سياست يو حتمي کار او امر دی، پر دې بنسټ پوښتنه مطرح کېږي، چې د تادياتو په بيلانس کې څرنګه تعادل راوړو؟ د تادياتو په بيلانس کې کسر دا مانا ورکوي، چې په اقتصاد کې د پيسو عرضه زياته ده او د دغو اضافي پيسو لپاره بايد په اقتصاد کې اعتبار رامنځ ته شي او تقاضا اضافه شي، يانې د تادياتو د بيلانس کسر په يوه هېواد کې د پيسو د عرضې له زياتوالي څخه انعکاس کوي او د تعادل لپاره يې بايد خلك خپلې اضافي پيسې د بهرنيو توکو او يا د پور پر اسنادو باندې د يوه ثابت نرخ تر سيستم لاندې ولګوي او بانك هم بايد

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسعاري زېرمې لوړې کړي او کورنۍ پیسې وپېري، ترڅو د اضافه پیسو عرضه له منځه لاړه شي.

له بله پلوه که د پیسو عرضه ټیټه وي او پیسو ته تقاضا زیاته وي، دا مانا ورکوي، چې د تادیاتو په بیلانس کې زیاتوالی راغلی، چې په دې حالت کې خلك باید کورنۍ پیسې پر بهرنیانو باندې د پور اسنادو او یا مالونو د خرڅولو له لارې ترلاسه کړي او مرکزي بانك هم په خپل وار اضافي بهرني اسعار د اقتصاد له جریان نه کم کړي، یانې پیرودنې وکړي او په بدل کې یې کورنۍ پیسې جریان ته داخلې کړي، چې د همدې پورتنیو لارو په مرسته کېدای شي، د تادیاتو د بیلانس تعادل وساتل شي.

د پولي سیاست معمولي موخې:

که د سیاست مقتدرین د پولي سیاستونو د وضع کولو له لارې خپلو اصلي موخو (اقتصادي ودې، بشپړ استخدام، د بیو ثبات او د تادیاتو د بیلانس د تعادل ساتلو) ته په بشپړه توگه ونه رسېږي، یانې پورتنۍ موخې د بدلون وړ وي، په دې حالت کې باید پولي سیاست پر منځنیو یا وسطی او یا معمولي موخو تکیه وکړي، چې له هغو څخه په گټه اخیستلو سره کولی شي د زغم وړ کنټرول ولرلی شي، چې دا موخې درې ډوله دي:

۱ – د پیسو یا پولي عرضه Money Supply.

۲ – د کرېډېټونو یا اعتبارونو برابرول Availability Credits.

۳ – د ټکټانې نرخ Interest Rate.

۱ – د پیسو یا پولي عرضه: په اقتصاد کې پولي عرضه ټول هغه پولي عناصر په ځان کې رانغاړي چې په بېلابېلو ډولونو د بانکي سیستم له لارې په دوران کې اچول کېږي.

مرکزي بانك پولي عرضه په اقتصاد کې د زېرمو د اندازې د کنټرول له لارې کنټرولوي او په پولي عرضه کې بدلونونه د دولت د پولي سیاست د تصمیمونو له امله صورت مومي، چې د هغو په تعقیب د ربحې نرخ په ازاد بازار کې بدلون کوي او د ربحې د نرخ بدلون په خپل وار د پانگونې پر حجم او بلاخره د اقتصاد پر مجموعي تولید باندې اغېزې اچوي.

له بل لوري دا چې مرکزي بانك نه شي کولی په مستقیم ډول بیې کنټرول کړي، په دې حالت کې د بیو د ټاکلو لپاره مرکزي بانك د پولي عرضې د رشد نرخ د منځني یا وسطی هدف په توگه ټاکي، چې دا انتخاب له عملیاتي موخو څخه یوه موخه ده او مرکزي بانك کولی شي چې د پولي عرضې د کنټرول له لارې انفلاسیوني اغېزې له منځه یوسي.

نوي کلاسیکان او د پولي مکتب پلویان پر دې اند وو، چې له نوساني لکه تورم او کسادي سره د مقابلې تر ټولو غوره لار سیاست بولي، چې هغه هم اساساً د پیسو د حجم په بدلون سره د اقتصادي فعالیتونو له سطحې سره متناسب خلاصه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه د پیسو د حجم کمېدل یا د پولي عرضې د ودې کمېدل د ربحې د نرخ د لوړوالي او مجموعي تقاضا د کموالي لامل کېږي او د دوام په صورت کې په تدریج سره تورم مهاروي.

د فریدمن په نامه د یوه اقتصادپوه د وړاندیز له مخې پولي عرضه په هر کال کې له ۲ تر ۴ سلنو اجازه ورکوي، چې نرخونه په یوه اقتصاد کې په ثابت ډول وده او رشد وکړي.

د ټکټانې د نرخ د کرېډېټونو برابرول:

د پولي سیاست دوې وروستۍ موخې د اعتبارونو او ټکټانې د نرخ برابرول دي او اقتصادپوهان ورته د مارکېټ شرطونه هم وايي، چې په بانکي سیستم کې د ټکټانې نرخ ازادو زېرمو ته رجوع کوي او اقتصادي پالیسي جوړوونکي کولی شي د ټکټانې له نرخ څخه په ګټې اخیستلو سره پر اقتصادي فعالیتونو او هم پر کرېډېټونو یا اعتبارونو باندې د پام وړ اغېزې واچوي، یانې د اقتصاد مقتدرین کولی شي دوه ډوله پولي سیاست وکاروي، چې یو(اسانه یا پراختیايي) سیاست دی، چې د ټیټې ټکټانې نرخ په کې وضع کېږي، البته په لنډه دوره کې. او بل پولي (انقباضي) سیاست دی چې په هغه کې په لنډه دوره کې ټکټانه لوړه وضعه کېږي.

د پولي سیاست ستراتېژي:

ومو لیدل چې د پولي سیاست د کارونې موخه د اقتصادي سیاست یو لړ وروستیو موخو ته رسېدنه ده، لکه د بیو ثبات، د بشپړ اشتغال سطحه، د تادیاتو د بیلانس تعادل او نور.

مرکزي بانک تمایل لري، چې دې ډول موخو ته ورسېږي، اما دغو موخو ته رسېدنه د یو لړ وسایلو او ابزارو په وسیله لکه د ازاد بازار عملیات، دسیاست تنزیل او قانوني زېرمو له لارې شونې کېدای شي.

د پام وړ ټکی دادی، چې دې ډول موخو ته رسېدنه په مستقیم ډول امکان نه لري او د دې لپاره مرکزي بانک بېلابېلې ستراتېژۍ پر کار اچوي.

لکه څنګه مو چې وویل مرکزي بانک وروستیو موخو ته درسېدنې لپاره د پولي سیاست وسایل، د عملیاتو موخې (د امانتي موسسو زېرمې، د مجدد تنزیل نرخ او پولي پایې) خپله موخه ټاکي.

د بېلګې په توګه مرکزي بانک (د پولي سیاست له وسایلو څخه د یوې وسیلې په توګه) د پور د پاڼو د پیرودنې او خرڅلاو له لارې په ازاد بازار کې پولي بنسټ ته بدلون ورکوي. پر دې بنسټ د پولي پایې یا بنسټ بدلون، د پیسو حجم یا د ربحې نرخ (د منځنیو موخو په توګه) تر اغېزې لاندې راولي او بلاخره د ربحې د نرخ یا د پولي زېرمو د ودې د نرخ په بدلون سره وروستۍ موخې ترلاسه کېږي.

په هر حال مرکزي بانک وروستیو موخو ته د رسېدنې لپاره کولی شي، له دوو ستراتېژیو کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي. يو پړاويزه او دوه پړاويزه ستراتيژي. په يو پړاويزه ستراتيژۍ کې مرکزي بانک د هغو بدلونونو له لارې چې په عملياتي متحولونو کې يې راوړي، د وروستيو موخو لپاره تر ټولو عملي لار برابروي او ليدل کېږي، چې په دې ستراتيژۍ کې مرکزي بانک د عملياتي موخو له لارې مستقيماً نهايي موخې په پام کې نيسي.

په دوه پړاويزه ستراتيژۍ کې دا مسئله په دوو پړاوونو کې ځانګړې کېږي. په لومړي پړاو کې وروسته له دې چې مرکزي بانک د خپلو موخو ياني استخدام او د بيو د سطحې په اړه تصميم ونيسي، د هغو متحولونو مجموعه چې وسطي موخې (د پيسو حجم، لنډمهاله او اوږدمهاله ربحو نرخ) بېړي او پر بې کارۍ او د بيو پر لوړوالي مستقيم اغېز کوي، انتخابوي.

په دويم پړاو کې نور متحولونه چې عملياتي موخې بېړي او د پولي سياست د ابزارو ډېري اغېزې مني، انتخابوي. د بېلګې په توګه د دې لپاره چې مرکزي بانک وکولی شي د پيسو د حجم (M) لپاره د څلور سلنه ودې نرخ لاسته راوړي، بايد پولي پايه يا بنسټ په کال کې دوه سلنه لوړ کړي.

په هر حال مرکزي بانک دې ته ترجيح ورکوي، چې پورتنۍ ستراتيژي غوره کړي، ځکه وروستيو موخو ته رسېدنه د يو لړ منځنيو موخو او اسانه لارو له مخې اسانه کار دی. په چټکو منځنيو (وسطي) موخو او عملياتو سره کولی شي د پولي سياست د بريا په اړه نظر څرګند کړي.

د لومړي څپرکي د مطلبونو لنډيز:

په دې څپرکي کې مو د پولي سياست تعريف وکړ، د عاملينو ونه مو ياد کړل، مرکزي بانک مو تعريف کړ او وليدل شول، چې د مرکزي بانک هر تعريف په حقيقت کې د مرکزي بانک له دندو د يوې دندې بيانوونکی دی.

همداشان د مرکزي بانک دندې، چې مهمې يې د نوټونو خپرول، د دولت استازيتوب او بانکداري، وروستی پور ورکوونکی او د اعتبارونو او نورو بانکي او پولي چارو کنټرول دي تحليل او وڅېړلې. همداشان د سوداګريزو او خصوصي بانکونو له تعريف او دندو سره هم بلد شوو. همداشان د پولي سياست کارول، چې اقتصادي موخو ته رسېدنه ممکنوي او د دې ترڅنګ نهايي موخو ته د رسېدنې څرنګوالی، چې د مرکزي بانک له خوا د بېلابېلو ستراتيژيو له لارې ممکنېږي، وڅېړل شول. په دې برخه کې وليدل شول چې نهايي يا وروستيو موخو ته رسېدنه په نامستقيم ډول د وسطي يا منځنيو موخو له لارې اسانه او ساده ده، ځکه له دغو موخو څخه په ګټې اخيستنې سره په چټکۍ سره کېدای شي د پولي سياست د بريا يا نه بريا په اړه نظر څرګند شي او همداشان له لازمو اصلاحاتو سره نهايي موخو ته د رسېدو لپاره لازمې کړنې ترسره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي څپرکي پوښتنې

١ – پولي سیاست تعریف او د عاملینو ونه یې واخلئ؟

٢ – اقتصادپوهان مرکزي بانك څه ډول تعریفوي؟

٣ – د مرکزي بانك او سوداګریزو بانکونو موخې تشریح کړئ؟

۴ – په کلي توګه د مرکزي بانك دندې په ګوته کړئ!

۵ – په سوداګریزو بانکونو کې تر ټولو عمده امانتونه (سپارنې) ولیکئ؟

۶ – په کلي توګه سوداګریز بانکونه د قانون له مخې کومې دندې ترسره کوي؟

٧ – اختصاصي بانك د پیسو او بانکوالۍ د قانون مطابق تعریف کړئ؟

٨ – د بشپړ استخدام اصطلاح او د بیو ثبات واضیح کړئ؟

٩ – اقتصادي وده څه ده او کله واقع کېږي؟

١٠ – د پولي سیاست معمولي موخې څو ډوله دي، ونه یې واخلئ او هم د پولي سیاست دوې وروستۍ موخې سره پرتله کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د پولي سیاستونو وسایل او ډولونه

ټولیزه موخه:
په یوه هېواد کې د پولي ارزښت او ثبات ساتنې، مساعد اقتصادي حالت او د بانکوالۍ نظام د پیاوړتیا په موخه د پولي سیاست د وسایلو توضیح.

د زده کړې موخې: لوستوال به د دې څپرکي تر لوستلو وروسته پر لاندې څیزونو برلاسي شي:

- د زېرمو سیاست او د پولي سیاست د قوي وسایلو په توګه د پیسو د وړاندې کولو د کنټرول په موخه د بانکونو د زېرمو ټاکل او د تادیاتو د بیلانس د توازن په موخه د ارزي سیاست توضیح.
- د ټولنې د حالاتو په پام کې نیولو سره له پولي تورم څخه د مخنیوي په موخه د تنزیل او نوي یا مجدد تنزیل عملیه.
- د هېواد د بانکي او پولي سیاست مطابق د پولي او مالي انبساطي او انقباضي سیاست.
- د افغانستان د مرکزي بانك (د افغانستان بانك) د پولي سیاست وسایل یا ابزار.

د ازاد بازار سیاستونه یا د پرانیستي بازار کړنې:

د مرکزي بانك تر ټولو ګټور ابزار د پرانیستي بازار کړنې (عملیات) دي.

دا سیاست د دولت له خوا د هر هېواد د مرکزي بانك په وسیله، په ټاکلي زمانه کې، نه په پرلپسې او مستمر ډول ترسره کېږي، چې په ډېرى مواردو کې دا لنډمهاله سیاستونه مقطعي وي. مرکزي بانك د بیه لرونکو دولتي پاڼو د پېر او پلور له لارې کولی شي په ازاد بازار کې بانکي زېرمې کمې او زیاتې کړي. د بېلګې په توګه د تورم په حالت کې مرکزي بانك د ارزښت لرونکو اسنادو خرڅلاو ته په ازاد بازار کې اقدام کوي، چې په دې توګه بیې تر ممکنه بریده راټیټېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته خلك د دولتي لوړبيو اسنادو د پيرودنې په موخه سر بېره پر هغو پيسو چې په لاس كې يې لري، له خپلو سپماوو څخه چې له بانكونو يا نورو موسسو سره يې ايښې وي هم يوه برخه رااخلي او د ارزښتلرونكو دولتي اسنادو د پيرودنې له لارې يې هغه مركزي بانك ته لېږدوي، چې له بانكونو څخه د خلكو دا را اخيستنه، د دولتي قرضه اسنادو د پيرودنې په موخه ده، چې د دولتي پور اسنادو ګټه نظر امانتونو او سپما ته ډېره وي او همداشان ترجيح وركوي، چې د سپما په عوض چې د نسبتاً كمې ربحې لرونكي دي، دولتي پور اسناد وپيري او له لوړو ګټو يې برخمن شي، چې د دې تدبيرونو عملي كول په اقتصاد كې د پيسو د كموالي لامل كېږي او دا كموالى د دولتي پور د اسنادو د پيرودونكو د پير ځواك كموي، چې په پايله كې پر اقتصاد د تورم ضد اغېزې لوبېږي. له همدې امله د ازاد ماركيټ سياست د پولي تورم پر وړاندې د مبارزې په موخه د پولي سياست د مهمې وسيلې په توګه ګڼل كېږي.

هغه مهمه مسئله چې بايد په پام كې ونيول شي داده، چې د دولتي ارزښت لرونكو اسنادو خرڅلاو د ازاد بازار د سياست له لارې تل د تورم ضد وسيلې په توګه نه وي، ښايي د موجود تورم د پياوړتيا لامل هم شي.

بلاخره د ربحې د شديد نرخ له بدلونونو څخه د ځان ساتنې لپاره او په ناڅاپي پيروپلور د نامساعدو اغېزو د مخنيوي لپاره او په فوق العاده زياته مقايسه اقدام ونه شي، بلكې په تدريجي ډول اقدام وشي.

د زېرمو يا ذخايرو سياست:

قانوني زېرمې عمدتاً قانون د بانكي مكلفيتونو جز ګڼلى دى. ټول بانكونه ملكف دي، چې د خلكو د حقونو د ملاتړ په موخه د خپلې پولي پانګې يوه اندازه په بانك يا موسسه كې چې په قانون كې څرګند وي، كېږدي.

په حقيقي زېرمو كې بدلون د امريكا په متحدو ايالتونو كې د لومړي ځل لپاره د بيو د لوړوالي د مخنيوي په موخه د يوې پولي كړنلارې يا طرحې په توګه ومنل شو.

هر بانك نظر قانون ته د ديپوزيتونو يوه ټاكلې فيصدي قبلوي او په مركزي بانك كې يې ساتي. كه مركزي بانك او سوداګريز بانكونه وغواړي چې بيې د لوړ اقتصاد سطحې ته ورسېږي، په دې حالت كې ديپوزيتونه او حقيقې زېرمې لوړوي، يانې سوداګريز بانك غوښتنه كوي، چې ډېرې زېرمې په مركزي بانك كې خوندي كړي. برعكس كه مركزي بانك وغواړي پر اقتصادي فعاليتونو او پانګه اچونه باندې مطلوبې اغېزې پرېباسي، په دې حالت كې ديپوزيتونه او حقيقي زېرمې را ټيټوي او د سوداګريزو بانكونو زېرمې لوړوي. كه د سوداګريزو بانكونو زېرمې كموالى ومومي، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې حالت کې پر اقتصادي فعالیتونو باندې منفي اغېزې اچوي، یانې سوداګریز بانکونه نه شي کولی پانګوالو ته د پام وړ پورونه ورکړي. په بله وینا د دې لپاره چې مرکزي بانک وکولی شي د پیسو د ورکړې میزان کنټرول کړي، د قانوني زېرمو لوړه کچه په پام کې نیول کېږي. قانوني زېرمه بانک ته دا امکان ورکوي، چې د ازاد بازار چارې د اقتصادي زېرمو له ثبات څخه په ډاډمنتیا سره ترسره کړي. مرکزي بانک د قانوني زېرمو د میزان په ټاکلو سره، تر هغه څه ډېر چې بانکونه یې غوښتونکي دي، کولی شي د زېرمو کچه وټاکي او په پایله کې په دقیق ډول د پیسو د وړاندې کولو یا عرضې سطحه کنټرول کړي. د دې چارې څانګړې اغېزه د لنډمهاله ربحې پر نرخ د مرکزي بانک د کنټرول شدت دی. په هر حال مرکزي بانک او د یوې ټولنې پولي مقامات کولی شي د قانوني زېرمې بدلون د قوي پولي سیاست د یوې وسیلې په توګه د ټولنې د پیسو د عرضې پر میزان اغېزه وکړي، چې دا نسبت به له ۱۰ سلنې لږ او له ۳۰ سلنې ډېر نه وي.

اسعاري سیاست:

یو شمېر تدبیرونه د پیسو د مطلوب بهرني ارزښت په موخه په یوه ټاکلي وخت کې نیول کېږي.

له دې تعریف څخه داسې انګېرل کیږي، چې یو کورنی پولي واحد په څه اندازه او مقدار بهرنی پولي واحد یا د توکو یو واحد لاسته راوړلی شي. هغه لاملونه چې د پیسو پر بهرني ارزښت اغېزه لري، د یوه هېواد د تادیاتو د بیلانس وضع او حالت دی.

د بیلانس تعریف:

له نورو هېوادونو سره د یوه هېواد د ورکړو او لاسته راوړنو له ټولګې څخه عبارت دی. د یوه هېواد د تادیاتو د بیلانس د زیاتوالي یا کسر څرنګوالی د هغه هېواد پولي ارزښت اغېزمنوي.

که د تادیاتو په بیلانس کې کسر ولیدل شي، د اسعارو په مقابل کې د کورنیو پیسو د کموالي لامل کېږي، په دې مانا چې د اسعارو لپاره د غوښتنې ډېروالی د تادیاتو د بیلانس د کسر د له منځه وړلو په موخه وي او د کورنیو پیسو ارزښت د اسعارو په مقابل کې کموي او د هغه برعکس د اسعارو ارزښت ښیي، چې مرکزي بانک باید د پیسو د ارزښت د ټیټوالي د مخنیوي لپاره ټاکلي تدبیرونه ونیسي. د تادیاتو د بیلانس د زیاتوالي په صورت کې د اسعارو لپاره تقاضا کمه وي، چې اسعارو ته د تقاضا کمښت د اسعارو په برخه کې د ارزښت د کموالي مانا ورکوي. په دریېم صورت کې بیلانس ځانته مثبته بڼه غوره کوي او د اسعارو ورود نظر خروج ته ډېر وي.

په هر حال د اسعارو ارزښت هغه وخت ډېرېږي، چې تقاضا نظر عرضې ته ډېره وي، کله چې تقاضا نسبت عرضې ته کمه وي، ارزښت یې ډېروالی مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید ووایو چې یو هېواد هغه وخت د اسعارو د ثابتې بیې د سیستم درلودونکی وي، چې خپل پولي سیاستونه د نورو هېوادونو له پولي سیاستونو سره همغږي کړي.

د بېلګې په توګه، که افغانستان د خپلو دودیزو پیسو او د پاکستان د کلدارو ترمنځ ټینګ تړاو رامنځ ته کړي، په ازاد بازار کې به یې خپله پانګه د همغې ربحې نرخ ولري، چې د پاکستان په بازارونو کې حاکم وي.

تنزیل او د تنزیل مفهوم:

د تنزیل لغوي مانا: تنزیل په لغت کې ښکته راوړلو، کمولو او ځای پر ځای کولو ته وایي او د مرکزي بانك د پولي سیاست له وسایلو څخه یوه وسیله ده.

په اسلامي متونونوکې تنزیل: (د دین بیع) هغه کلمه ده، چې په اسلامي فقه کې له تنزیل سره یو شان ماهیت لري او په اسلامي بانکوالۍ کې له هغې څخه د دین په خرڅلاو یا پېرودلو کې کار اخیستل کېږي.

د دین بیع په کم مبلغ سره د اوږدمهاله دین د خرڅلاو په مانا ده. په څرګند عبارت سره، دین د سوداګریزو پاڼو او اسنادو له تنزیل څخه عبارت دی، چې سررسید یې په راتلونکي کې دی. په دې ډول چې مثلاً د سفتې لرونکي بانك ته په مراجعې سره تر سررسید مخکې خپل طلب نقداً او په کم مبلغ سره ترلاسه کوي.

تنزیل په ساده ډول یوه بانکي چاره یا عملیه بلل شوې، چې د بانکونو له خوا تر کارونې لاندې نیول کېږي او د ترسره کولو ډول یې، لکه د ارزښت لرونکو اسنادو پر وړاندې د اجرااتو غوندې دی.

دا چې تنزیل د اوږدې مودې لپاره د نقدي طلب طبیعي پېرودل دي، چې د بیې طلب د تنزیل په ورځ کې د طلب په سند کې له درج شوي مبلغ څخه لږ وي او دا واټن هماغه ربحه ده، چې له طلب سره د هغې د وصول تر نېټې پورې تړاو لري.

اصطلاحاً دغه فاضل واحد د پولي محاسبې لپاره د تنزیل د ورځې د قیمت او د وصول د ورځې د طلب د قیمت ترمنځ تنزیل بلل کېږي.

د پانګوالۍ په نظام کې باید طلب د سوداګریزې راکړې ورکړې زېږنده وي، یانې هغه مدیونیت چې پیدا کېږي، د پېروپلور په پایله کې به وي او دویم دا چې موده باید له ۹۰ ورځو ډېره نه شي. دلیل یې دادی، چې بانك د وګړو د څرګندو سپارنو (امانتونو) پر بنسټ لنډمهاله اعتبار ورکوي او د طلب لرونکي ته د تنزیل موده د اعتبار د ورکړې په ډول باید له دریو میاشتو څخه، چې د لنډمهاله اعتبار حد دی، تجاوز ونه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه، د پرچون پلورنې لپاره له عمده فروشۍ څخه د مالي پېرودلو په ډول په سوداګریزو راکړو ورکړو کې د طلب له ورقو څخه د برآت او سفتې په ډول کار اخیستل کېږي. ځکه پرچون پلورنځي غالباً نه شي کولی د مال قېمت نغداً ورکړي. له دې امله عمده پلورنځي ته دنغدو پیسو پر ځای د طلب ورقې د حجت او برات په ډول ورکوي، ترڅو د پرچون پلورنې په پړاو کې د مالونو تر خرڅلاو وروسته لازم وجوه راټول او د پرچون پلورونکي سره یې همغږي (کارسازي) کړي. اوس که عمده پلورونکی وغواړي د اړتیا له امله خپل مدت لرونکی طلب نقد کړي، کولی شي د طلب سند بانک ته یوسي او د طلب وجه د نزول تر کسر وروسته نغداً ترلاسه کړي. د یادونې وړ ټکی دادی، چې د عمده پلورونکي یا څرګند پرچون پلورونکي طلب باید د مالي راکړې ورکړې زیږنده وي، همداشان تنزیل د سوداګریزې راکړې ورکړې زېږنده نه وي، نو د دې حالت تکرار د ناوړه اقتصادي حالتونو لامل کېږي.

مجدد تنزیل:

مجدد تنزیل هغه تنزیل ته ویل کېږي، چې یو ځل بیا د تنزیل د عملیې وړ وګرځي. د مجدد تنزیل د نرخ بدلونونه د پولي سیاست یو ډول نور وسایل دي، چې مرکزي بانک کولی شي د پولي تعادل او ارزښت ساتنې په موخه په بېلابېلو اقتصادي شرایطو او حالاتو کې له هغه څخه ګټه واخلي. مرکزي بانک د رکود او کسادي شرایطو په ترڅ کې چې معاملې په لازم ډول نه ترسره کېږي او توکي په ګودامونو کې پاتې کېږي او د پیسو حجم او کافي اعتبارونه نه وي، کولی شي د مجدد تنزیل نرخ راټیټ کړي، ترڅو بانکونه وکولی شي په مناسبو شرایطو کې مرکزي بانک ته مراجعه وکړي او خپل اوراق تنزیل کړي. د مجدد تنزیل نرخ هغه نرخ دی، چې سوداګریز بانکونه یې له مرکزي بانک څخه د اعتبارونو د ترلاسه کولو لپاره دغه بانک ته سپاري. مرکزي بانک یاد شوي اعتبارونه د ارزښت لرونکو پاڼو د مجدد تنزیل له لارې بانکونو ته ورکوي.

د مجدد تنزیل د عملیې اساسي ځای او مرجع سوداګریز بانکونه دي او دا بانکونه د تنزیل عملیه ترسره کوي. هغه اسناد چې د ټاکلي مبلغ لرونکي وي له هغه قېمت سره چې په سند کې ذکر دی، تر هغه په کم قېمت سره د مرکزي بانک په واك کې قرار مومي. که بانك نغدو پیسو ته اړتیا وموميِ، یاد شوي اسناد مرکزي بانك ته وړي او د مجدد تنزیل غوښتنه کوي.

مرکزي بانك له پولي او بانکي سیاستونو سره سم او د پولي حالت په پام کې نیولو سره د مجدد تنزیل د عملیې د ترسره کولو یا نه ترسره کولو اقدام کوي. په دې مانا که مرکزي بانك پر دې پوه شي، چې په ټولنه کې د پیسو د عرضې اړتیا ډېره ده، باید د مناسب او مساعد اقتصادي حالت لپاره د پیسو د عرضې مقدار زیات کړي، چې په دې وخت کې مرکزي بانك د مجدد تنزیل نرخ راټیټوي او بانك د په لاس کې ارزښت لرونکو اسنادو مجدد تنزیل ته هڅوي، چې سوداګریز بانکونه خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداګریز اسناد مرکزي بانك ته وړي او مجدد تنزیل ورکوي. که چېرې مرکزي بانك دې پایلې ته رسېدلی وي، چې په اقتصاد کې د تورم حالت راڅرګندېږي یا انفلانسیون د پراختیا یا غوړېدو په حالت کې دی، مرکزي بانك د مجدد تنزیل نرخ لوړوي، ترڅو یو ممانعت رامنځ ته کړي، او د پیسو د عرضې له ډېروالي څخه مخنیوی وشي. په دې صورت کې مجدد تنزیل د مرکزي بانك د پولي سیاست د وسیلې په توګه د اجرا وړ ګرځي.

نو ویلی شو چې مرکزي بانك کولی شي د مجدد تنزیل د نرخ د لوړوالي یا ټیټوالي له لارې خپلې منل شوې ارزښت لرونکې پاڼې د پراختیایي یا انقباضي پولي سیاست په لازمو او اړینو برخو کې عملي کړي، ترڅو له دې لارې د بیو په استقرار کې خپله ونډه ترسره کړي. سربېره پر دې دې پایلې ته رسېږو، چې په پولي بازار کې د پیسو د اندازې ډېروالی د پانګونې درجه لوړه بیايي، د تولید د سعودي سیر لامل کېږي او د تولید ډېروالی د استخدام لامل کېږي او که په ټولنه کې د تورم حالت وي، مرکزي بانك د ارزښت لرونکو پاڼو د تنزیل نرخ د پاڼو له مجدد تنزیل څخه ژغوري او په اقتصاد کې د پیسو اندازه کموي او د بیو د وروستي لوړوالي څخه مخنیوی کوي.

د ارزښت لرونکو اسنادو رهني سیاستونه:

د تضمین سیاست یا د ارزښت لرونکو اسنادو او پاڼو رهن ته اېښودل، چې د سیاستوال له خوا د پولي جریاناتو د تنظیم لپاره ترسره کېږي.

معاملاتي بانکونه د نغدو پیسو او پولي امکاناتو د ترلاسه کولو لپاره، ارزښت لرونکې پاڼې مرکزي بانك ته د رهن په توګه سپاري. مرکزي بانك د خپلو پراختیایي یا محدودوونکو سیاستونو له مخې د مرکزي بانك کړنلاره د دې ډول پولي حرکت پر وړاندې تنظیموي. که چېرې مرکزي بانك درك کړي، چې په بازار کې د پیسو اندازه مخ پر کمېدو ده، بانك د ارزښت لرونکو پاڼو نغدولو ته هڅوي. د تضمین سیاست او د ارزښت لرونکو پاڼو او اسنادو ګروول یا رهن ته سپارل، د دې ډول سیاست یوه لاره ګڼل کېږي. کله کله بانکونه هم د قېمتي توکو او څیزونو په ګرو اېښودلو کې، په مرکزي بانك کې نغدې پیسې لاسته راوړي.

د ارزښت لرونکو پاڼو د تضمین د ربح نرخ نظر د مجدد تنزیل نرخ ته په عمومي ډول لوړ وي.

د افغانستان بانك، د ډېرو پانګونو او اقتصادي ودې په موخه او همداشان د افغانستان د بانکوالۍ د نظام د پرمختیا لپاره د منقولو اموالو رهني او د نامنقولو اموالو رهني قوانین تر تصویب لاندې نیولي. دا قوانین خصوصي او سوداګریزو بانکونو ته د پور اخیستلو زمینه برابروي. همداشان د خلکو لپاره د اعتبارونو او نورو بانکي خدمتونو لپاره د لاسرسۍ زمینه برابروي، ترڅو سوداګر له بانکونو پور واخلي او خپله سوداګري وغوړوي او بانکونه او مالي ادارې هم ډېر ډاډ ترلاسه کړي، چې رهني پورونه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولي انبساطي سياست (د پيسو په برخه کې ډېروالی)

دا سياست له رکود سره د مقابلې او بشپړ استخدام ته د لاسرسي په موخه غوره کېږي.

د بېلګې په توګه، مرکزي بانك له خلکو يا دولت څخه د پور د پاڼو د اخيستلو له لارې د پولي پايې د ډېروالي او د پيسو د حجم د ډېروالي لامل کېږي. د پيسو د حجم ډېروالی د ربحې د نرخ د ټيټوالي او د مجموعي تقاضا د زياتوالي لامل کېږي او په اقتصاد کې د خالي ظرفيت په شرايطو کې بشپړ استخدام ته د رسېدو يوه وسيله ګرځي. په بله وينا ويلی شو، کله چې مرکزي بانك تصميم ونيسي چې د پيسو عرضه د بازار د عملياتو له لارې لوړه کړي او په لومړي ګام کې د بازار عمليات نوې زېرمې د سيستم په د ننه کې تزريق کوي، د پيسو د عرضې مقدار لوړوي (د عرضې منحني په ښي لوري تغيير کوي.) اوس د پيسو د عرضې اندازه، نسبت هغه مبلغونو ته چې کورنۍ غواړي ويې ساتي، ډېروي، چې په پايله کې د ربحې نرخ ټيټېږي.

د ربحې د نرخ په ټيټېدو سره د پلان شوې پانګونې لګښتونه (چې د مجموعي لګښتونو يوه برخه ده) ډېروالی مومي. دا ډېروالی په دې مانا دی، چې پلان شوي مجموعي لګښتونه اوس تر مجموعي توليد لوړ دي او شرکتونه ناپلان شوی کمښت په زېرمو کې تجربه کوي او توليد ته زياتوالی ورکوي.

د پيسو په برخه کې ډېروالی د ربحې نرخ را ټيټوي او مجموعي توليد ورسره زياتېږي او د توليد لوړه کچه پيسو ته تقضا ډېروي (پيسو ته د تقضا منحني په ښي لوري تغيير مومي) او دا د دې سبب کېږي، چې د ربحې نرخ راټيټ نه شي. د مرکزي بانك له خوا د پور د پاڼو پېرودل، چې د پولي انبساطي سياست په توګه تلقي کېږي، د ربحې د نرخ د ټيټوالي، پانګونې او توليد د ډېروالي او بلاخره په اقتصاد کې د لګښتي مخارجو د زياتوالي لامل ګرځي.

پولي انقباضي سياست (د پيسو کمښت)

دا سياست د تورم او د بيو له فشار سره د مقابلې په موخه ترسره کېږي. د بېلګې په توګه، مرکزي بانك خلکو ته د پاڼو د پلور يا د نرخ د لوړولو له لارې د پيسو د حجم قانوني زېرمه کموي. د معاملاتي تقاضا او ملي عايد د کمولو له لارې د پيسو د حجم کمول، استخدام راټيټوي او د تورمي فشارونو مخه نيسي. په بله وينا پولي انقباضي سياست د مجموعي توليد د کمولو په موخه د پيسو په برخه کې يو کموالی دی. پوهېږو چې د پلان شوې پانګونې سطحه د ربحې له نرخ سره معکوسه اړيکه لري، هرڅومره چې د ربحې نرخ لوړ وي، پلان شوې پانګونې او په همدې ترتيب د توليد د تعادل سطحه کمېږي، چې دا کموالی د پيسو د تقاضا د کموالي لامل ګرځي.

فرض کړئ، چې اقتصاد له مجموعي تقاضا سره مخ دی او هغو وسايلو ته اړتيا لري، چې مجموعي تقاضا محدوده کړي، چې په دې ترتيب مرکزي بانك پولي انقباضي سياست غوره کوي، په ازاد بازار کې د قرضې د پلورلو اقدام کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي سياست Fiscal Policy

مالي سياست د سياست او اقتصاد د تلاقي له ټکو څخه دی، ځکه سياست د موخې يا موخو د ټاکلو په برخه کې مهم رول لري. کله چې دولت له ټولنيزو مسايلو او له هغو څخه د زېږيدلو سياسي مسايلو سره لاس او ګرېوان وي، داسې لاره غوره کوي، چې د هغو په حل يا تخفيف باندې تمامه شي. د بېلګې په توګه ځينې دولتونه د ټاکنو پر مهال د تورم د کمښت او د عامه سوکالۍ او بلاعوضه مرستو د ډېروالي سياست غوره کوي. په هغه صورت کې چې د دولت مهمه موخه د اقتصادي ثبات او بوه اقتصادي ترأو کمښت او د خپلواکۍ ساتنه وي، دوی هڅه کوي په خپلو اسعاري لګښتونو کې په داسې ډول سپما وکړي، چې تر ډېره بريده بهرنيو هېوادونو ته د تادياتو د بيلانس له کسر سره مخ نه شي او په هغه صورت کې چې بېکاري يوه لويه ستونزه وي، اصلي موخه د استخدام رامنځ ته کول او د توليد ډېرول په پام کې نيسي او يادو موخو ته د رسېدو لپاره مناسب مالي سياست غوره کوي او په هغه صورت کې چې لويه ستونزه تورم وي، مالي سياست تورمي ضد بڼه ځان ته غوره کوي.

نو د پورته ټکو په پام کې نيولو سره ويلی شو، چې:

الف: د دولتي لګښتونو تغيير: ياني کله چې مجموعي لګښتونه کم شي او دولت له بې ځايه لګښتونو ډډه وکړي. د دې حرکت په پايله کې د دولت د توقع وړ اجناسو تقاضا کمېږي او ورپسې په خپلسرې توګه بيې خپل نزولي سير غوره کوي.

ب: د مالياتو د مقدار تغيير: بل هغه سياست چې دولت کولی شي د هغه په مرسته انفلاسيون کم کړي، د مالياتو ډېروالی دی، چې په محسوس شکل د عوايدو د لرونکو پر مجموعي تقاضا باندې اغېزه کوي او وګړي هڅه کوي، چې د شيزونو او خدمتونو له ډېر اخيستلو څخه ډډه وکړي او د دې کړنې په پايله کې هم بيې صعودي سير ځان ته غوره کوي.

د انبساطي سياست اغېزې

هر هغه سياست چې موخه يې د مجموعي توليد تحريك کول وي، توسعوي سياست دی. مالي توسعوي سياست د دولت په لګښتونو کې ډېروالی (G) يا په خالصو مالياتو کې کموالی دی، چې موخه يې د عايد د مجموعي توليد (Y) زياتوالی دی. پولي توسعوي سياست د پيسو د عرضې يو ډېروالی دی، چې موخه يې د مجموعي توليد ډېروالی دی. انبساطي سياستونه هم د اقتصادي ودې په موخه کارول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انقباضي سیاست اغېزې

د دولت هر سیاست چې موخه یې د مجموعي تولید (عاید) کموالی وي، انقباضي سیاست بلل کېږي. انقباضي سیاستونه د اقتصادي فعالیتونو د ورو (بطي) کولو لپاره ترسره کېږي. لکه څنگه چې پوهېږو د اقتصادي سیاست یوه عمده موخه اقتصادي وده ده، مگر ولې دولت دا ډول سیاست غوره کوي.

کله چې انفلانسیون لوړ وي، دولت ښایي دې ډول سیاست ته اقدام وکړي، چې د هغه په وسیله اقتصادي سیاستونه ورو کړي.

د افغانستان بانک د پولي سیاست وسایل

- لیلام د افغانستان بانک د پولي سیاست له وسایلو څخه یوه وسیله ده، چې د بهرنیو اسعارو پر وړاندې د افغانۍ د ارزښت او ثبات ساتلو لپاره ترسره کېږي. په بازار کې له اړتیا څخه د ډېرو افغانیو شتون د بهرنیو اسعارو پر وړاندې خپل ارزښت کموي. د لیلام کار په اونۍ کې دوه ځلې ترسره کېږي او د (MIF) د نړیوال صندوق د پلاوي د لارښوونې مطابق او د افغانستان بانک رهبرۍ په لارښوونه او د اکشن د کمېټې د پرېکړې د تصمیم له مخې ترسره کېږي.

د حاضرو اسعارو لیلام د پولي سیاست د وسایلو په توگه د مرکزي بانك په واسطه کارول کېږي، خو د اوږدې مودې لپاره دا سیاست مناسب نه دی، ځکه د بهرنیو پیسو د کموالي یا د بانك د اسعاري زېرمو د کمښت لامل کېږي او د هېواد اقتصاد ته زیان رسوي.

- د پولي سیاست دویمه وسیله د دولتي ارزښت لرونکو اسنادو (کاپیټال نوټ) دی چې د مرکزي بانك له خوا په اونۍ کې یو ځل کاپیټال نوټ د مزایدې له لارې پر خصوصي او سوداگریزو بانکونو پلورل کېږي، چې سرمایوي پانې په لومړي قدم کې د څلورویشتو ساعتونو لپاره رامنځ ته او وروسته په ۱۳۸۵ کال کې مرکزي بانك سرمایوي پانې د هغو تر ارزښت په ټیټه بیه د سوداگریزو بانکونو په گټه د ۵۶ ورځو په میعاد وړاندې کړې.

د وخت په تېرېدو سره همدغه ارزښت لرونکي اسناد په ۲۸ او ۱۸۲ ورځو بدل شول، چې دا کار (د ارزښت لرونکو اسنادو وړاندې کول) په بازار کې کولی شي د هر ډول مبادلوي شرایطو په ترځ کې د پیسو په ثبات کې غوره رول ولوبوي او د خصوصي او نورو بانکونو لپاره اسانتیاوې رامنځ ته کړي. البته د دې سرمایوي پاڼو اغېزې به پر مرکزي بانك وي، چې کولی شي د یوې ښې وسیلې په توگه د بیو د ثبات او د مبادلې د نرخ نوساناتو لپاره له هغه څخه کار واخیستل شي او د دې بهیر په ودې او پرمختیا سره د اکشن اندازه او دفعات راټیټ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- وروسته د افغانستان بانك د بهرنيو اسعارو پر وړاندې د افغانۍ د ثبات او ارزښت ساتلو په موخه د معقولو سياستونو په طرحه كولو لاس پورې كړ، ترڅو د سياليت او واقعي اړتيا ساتنې په موخه اقتصاد او ماركيټ په نغدو افغانيو اندازه او د موسمي اړتياوو مطابق افغانۍ په جريان كې وساتي. په هغه صورت كې چې د اړتيا له اندازې څخه زياتې يا كمېږي، د افغانۍ ارزښت اغېزمنېږي. په هغه صورت كې چې د افغانستان بانك د سياليت له لړوالي سره مخ شي، د نويو پيسو د نشر د مخنيوي په موخه د اكشن له لارې ډالر له جريان څخه باسي له يوې خوا د پيسو بې ارزښتوب مخه نيسي او له بلې خوا د بانك پولي سياست ساتي.

د دويم څپركي د مطالبو لنډيز

په دې څپركي كې د پولي سياست د وسايلو رول او اهميت، چې د پرانيستي بازار عمليات، د تنزيل سياست او د قانون ذخيره په كې شامل وو، ترڅېړنې لاندې ونيول شول.

په دې مطالبو كې مو وليدل چې د تنزيل د سياسي ستونزو او قانوني ذخيرې له پلوه د پولي سياست تر ټولو مناسب وسايل د پرانيستي بازار عمليات دي.

همداشان په دې برخه كې مو وليدل، چې رهني، انبساطي او انقباضي سياست د پورتنيو وسايلو ترڅنګ په بېلابېلو څانګو كې د سوداګرو لپاره د وګړنيزو او ټوليزو پورونو د زمينې د مساعدوالي او د سوداګريزې پانګونې د پراختيا او پرمختيا په موخه هم كارول كېږي.

وروسته د انبساطي سياستونو په اړوند بحث كې وليدل شول، چې مركزي بانك د ازاد بازار له لارې د نويو زېرمو په تزريق سره د پيسو مقدار زيات او د عرضې منحني په ښي لوري تغيير كوي، چې د ربحې د نرخ د كموالي لامل كېږي او دا كار د پلان شوې پانګونې د ډېروالي او بلاخره د توليد او له دې امله پيسو ته د تقاضا د سطحې د لوړوالي لامل ګرځي او برعكس وموليدل چې انقباضي سياست د پيسو د عرضې د كمښت او د مجموعي توليد د كموالي لامل كېږي او پيسو ته تقاضا كمېږي.

د څپركي په پاى كې مو مالي سياست وڅېړه او وليدل شول، چې په بېلابېلو حالتونو كې يې پر اقتصاد بېلابېلې اغېزې درلودې او د دې سياست په اغيزمنه توګه كارولو سره په ټولنه كې انفلاسيون كمېږي. همداشان د پولي سياست له وسايلو سره چې په افغانستان كې د افغانستان بانك له خوا ورڅخه كار اخيستل كېږي بحث وكړ، ترڅو زده كوونكي د دې موضوعګانو په درك سره وكولى شي په عمل او ټولنيزو چارو كې له هغو څخه ګټه واخلي او د اقتصادي موخو د ترلاسه كولو په لار كې يې وكاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دويم څپرکي پوښتنې

۱ – د پيسو د عرضې د کنټرول وسايل عبارت دي له: الف: د پرانيستي يا ازاد بازار عمليات ب: قانوني زېرمې ج: د تنزيل سياست

دا وسايل د پيسو پر عرضې د چټکتيا د نرمښت (انعطاف منلو) او د بېرته نه را گرځېدو (برگشت ناپذيري) له پلوه سره پرتله کړئ؟

۲ – ځينې وختونه تاسې له ورځپاڼې يا رسنۍ څخه خبرېږئ، چې مرکزي بانك د نرخ د تنزيل د کموالي اقدام کړی او يا يې د اسعارو ليلام ته مخه کړې. ايا د دې وسايلو کوم يو د پولي انبساطي سياست لامل کېږي، ولې او ولې نه؟

۳ – د نوي کال د لمانځلو لپاره چې خلك ډېرې پيسې ورته ساتي، اغېزې يې د پيسو پر حجم څه ډول دي او د پولي وسايلو د گټې اخيستلو څرنگوالی تجزيه او تحليل کړئ؟

۴ – کله چې بيې پورته يا ښکته لاړې شي، مرکزي او سوداگريز بانکونه بايد کومې کړنلارې غوره کړي، منطقي استدلال وکړئ؟

۵ – د اسعارو ارزښت څه وخت ډېرېږي، واضيح يې کړئ؟

۶ – په اسلامي متونو کې د تنزيل په هکله رڼا واچوئ؟

۷ – انبساطي او انقباضي سياست په لنډ ډول يو له بل سره پرتله کړئ؟

۸ – د مجدد تنزيل عمليه د کومو بانکونو له خوا ترسره کېږي، واضيح يې کړئ؟

۹ – تنزيل تعريف او په بېلگه کې يې وښاياست؟

۱۰ – که د تنزيل عمليه د سوداگريزو راکړو ورکړو زېږنده نه وي، تکرار يې څه پايلې لرلای شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بوديجې د کسر او اضافي نوټونو د نشر سياست

ټوليزه موخه:
د بوديجې د کسر او اضافي نوټونو د نشر سياست، د تادياتو د بيلانس کسر، د تورم د لاملونو تشخيص او نااقتصادي لاملونه

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په لوستلو سره به لوستوال پر لاندې موضوعگانو پوه شي:

- د پور زياتوالى يا بانکي اعتبارونه.
- د پولي تورم د لاملونو تشخيص.
- د تادياتو د بيلانس کسر.
- پر پولي تورم باندې د نفوسو د زياتوالي او د پانگونې د پراختيا اغېزې.
- د پولي تورم غيراقتصادي لاملونه.
- د تورم په مخنيوي کې د مرکزي بانک رول.

کله چې د يوه هېواد لگښتونه نظر عوايدو ته په يوه بوديجوي يا مالي دوره کې ډېر وي، د هېواد بوديجه له کسر سره مخ کېږي. دا کسر د اضافي نوټونو د نشر له لارې ټمويلېږي او په اقتصاد کې د پيسو اندازه ډېرېږي او په آزاد بازار کې د ربحې د نرخ د لوېدو لامل کېږي.

څکه ربحه په پانگونو کې د ټمام شوي لگښت د مهم قلم په توگه يادېږي، چې لوړېدل يې د ټول کار د محصولاتو د بيې د لوړېدو لامل کېږي او د امتعې مصرفوونکي زيانمنېږي او هم په کورنيو او بهرنيو بازارونو کې د سيالۍ د قدرت د کمزورتيا لامل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اضافي نوټونو د نشر په وسیله د دولت د بودیجې د کسر تمویلول ځینې زیانونه هم لري، خو باید وویل شي چې د دولت له خوا د دې ډول سیاست کارونه د بېلابېلو موخو د ښار او عملي کېدو په خاطر وي، چې مهمې موخې یې په لاندې ډول دي:

- د اضافي پیسو د نشر په وسیله د بودیجې د کسر سیاست کېدای شي د پېرودلو د قدرت د لوړتیا په موخه صورت ومومي، چې له همدې امله د بودیجې د کسر سیاست د پېرودلو د قدرت د لوړوونکي سیاست په نامه هم یادېږي. په دې ډول سیاست کې دولت هڅه کوي، چې د دولتي کارکوونکو د پېرودلو قدرت مستقیماً لوړ کړي او دا لوړتیا د اقتصاد پر لاملونو باندې اغېزې کوي، چې د دولتي کارکوونکو د تقاضا لوړېدل، د هغو کسانو عواید لوړوي چې دا ښیزونه خرڅوي.

- د بودیجې د کسر سیاست او د اضافي نوټونو د نشر له لارې د هغه تمویلول د دولت د پانګونې د تمویل په موخه صورت ومومي. د بېلګې په توګه د اضافي نوټونو د نشر له لارې د پراختیایي، پوځي، ودانیزو او نورو پروژو تمویلول په اقتصاد کې د پیسو د اندازې د ډېروالي لامل کېږي، نو له دې امله پر استخدام، د ربحې پر نرخ، د تولید او پانګونې پر ډېروالي او نورو ساحو باندې اغېزې کوي.

پورتنی سیاست د دې لپاره ځارل کیږي، چې نسبت مالیاتي تمویل ته، د دولت لپاره ساده دی، ځکه مالیاتي تمویل له تخنیکي او اقتصادي پلوه ډېرې ستونزې لري او هم اوږده وخت ته اړتیا لري.

- که چېرې دولت خپلې پروژې د مالیاتو له لارې تمویل کړي، د دولت د لګښتونو زیاتوالی په اقتصاد کې د پیسو د زیاتوالي لامل نه کېږي، ځکه د دولت د لګښتونو زیاتوالی د مالیاتو د ډېروالي د ترلاسه کولو له لارې د دولت د لګښتونو د ډېروالي د تاثیر سبب له منځه وړي.

- د دولت د بودیجې کسر، کله چې د خصوصي سکتور له لارې تمویل شي، دوه حالته موجود دي:

که خلک دولت ته پور ورکړي، چې پیسې یې په تولیدي بهیر کې شاملې شي، عین اغېزې ښندي.

او که چېرې خلک دولت ته پور ورکړي، چې پیسې یې په اقتصادي دوران کې شاملې نه شي، یانې پیسې یې د غیر تولیدي زېرمو په شان وساتل شي، په دې صورت کې د پیسو د دوران د چټکتیا لامل کېږي او بیې ورسره لوړېږي.

د پورونو ډېروالی یا بانکي اعتبارونه:

د بانکي پورونو ډېروالی باید د بانکي سیاست مطابق ترسره شي، په دې مانا ، کله چې د بانکونو موخه پراختیایي یا توسعوي سیاست وي، د قانوني زېرمو اندازه راټیټوي او د هغې مطابق کولی شي ډېرکرېډېټونه ورکړي، چې د هغو له امله د اعتباري پیسو حجم ډېرېږي او د اقتصاد په دوران کې د پیسو حجم ډېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بله پلوه د سوداګریزو بانکونو د زېرمو ډېروالی هم په ډېروالي (د دې موسسو د اعتبار ورکولو ظرفیت او د پیسو د عرضې ډېروالي منځ ته راوړي) همداشان ارزښت لرونکې پاڼې چې نوې خپرېږي، د اعتبارونو د عرضې د ډېروالي لامل کېږي. د بېلګې په توګه که دولت د یو ملیون ډالرو د خرڅلاو په مشارکت لاس پورې کړي، په بازار کې لومړنۍ ارزښت لرونکې پاڼې خرڅېږي، چې په دې شرایطو کې د اعتبارونو عرضه په همدې میزان په ټولنه کې ډېروالی مومي.

د غیر تولیدي زېرمو د کارولو له لارې د پیسو د دوران د چټکتیا لوړېدل:

که د بېلابېلو لاملونو له مخې پیسو ته تقاضا زیاته شي او زېرمه شوې پیسې نوي دوران ته واچول شي، په دوران کې د پیسو حجم د پیسو د دوران د چټکتیا د لوړتیا له لارې لوړ ځي او بل مهم لامل د اقتصاد په دوراني لامل کې د زېرمه شویو پیسو په دوران کې اچول دي. په دې مانا چې اقتصادي لاملین په راتلونکي کې د پیسو د ارزښت په اړه څه ډول فکر لري.

که چېرې اقتصادي لاملین د بیو لوړوالی په راتلونکي کې اټکل کړي، په دې صورت کې د خپلو زېرمه شویو پیسو په وسیله ځیزونه پیري، چې په اقتصاد کې د پیسو د دوران د چټکتیا د ډېروالي لامل کېږي او په دې توګه بیې ورسره لوړېږي.

برعکس که همدا لاملین په راتلونکي کې د ټیټو بیو اټکل وکړي، په دې صورت کې ځیزونه پلوري او پیسې زېرمه کوي، چې د پیسو د دوران چټکتیا کمېږي او بیې ټیټېږي. د پیسو د زېرمو د کارولو لپاره بل لامل د ربحې د بیې لوړوالی دی، چې مالکین غیرتولیدي سپماوې یا زېرمې تشویقوي، ترڅو د ډېرې ګټې د ترلاسه کولو په موخه خپلې زېرمه شوې پیسې په دروان کې اچوي، پور ورکوي او د پولي تقاضا ډېروالی د ربحو د نرخ پر زیاتوالي تمامېږي او همداشان د ارزښتلرونکو اسنادو د بیو په ټیټوالي سره د ربحې نرخ هم ډېروالي مومي.

د تادیاتو د بیلانس کسر:

مخکې له دې چې د تادیاتو د بیلانس د کسر په اړه یو څه زده کړو، لازمه ده د تادیاتو د بیلانس په اړه یو څه خبرې وکړو.

د تادیاتو بیلانس Balance of Payment (BOP)

د تادیاتو بیلانس اقتصادي احصایوي لېست یا حساب دی، چې د یوه دولت ټولې اقتصادي معاملې له نورې نړۍ سره په یوه ټاکلې موده کې ثبتوي. همداشان د تادیاتو بیلانس د اقتصادي پالیسیو په جوړولو او غوره کولو کې مهم رول لري. ځکه د تادیاتو بیلانس د دولت له بودیجې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمع د سپماوو او پانگونو بیلانس سره مساوی دی او د تادیاتو د بیلانس جاري حساب د ملي تولیداتو یوه برخه ده او په عین حال کې د تادیاتو د بیلانس مالي حساب او پولي پانگه له پولي سروې سره اړیکه لري. په دې توگه ویلی شو چې د تادیاتو په بیلانس کې اقتصادي اغېزې شته او هم د تادیاتو د بیلانس بې توازني دوه لاملونه تشکیلوي، چې یو یې د تبادلې نرخ او د بیو او مزدونو د سطحې لوړوالی او هم د پیسو د داخلي ارزښت راټیټېدل دي.

اسعارو ته د تقاضا ډېروالی د پیسو د داخلي ارزښت د ټیټېدو لامل کېږي او اسعارو ته د تقاضا ډېروالی د تادیاتو د بیلانس د کسر د له منځه تلو سبب گرځي او د اسعارو پر وړاندې د پیسو داخلي ارزښت راټیټوي.

لکه څنگه چې په مخکېني بحث کې مو هم وویل، د تادیاتو په بیلانس کې کسر دا مانا ورکوي، چې اسعار یا سره زر بهر ته جریان پیدا کوي، یانې د تادیاتو په بیلانس کې کسر په یوه هېواد کې د پیسو د عرضې ډېروالی څرگندوي او د یوه هېواد د تادیاتو د بیلانس کسر هغه وخت منځ ته راځي، چې بهرنیو هېوادونو ته د یاد هېواد ورکړې (پرداختونه)، نظر ترلاسه کولو ته ډېرې وي.

هغه هېواد چې د تادیاتو د بیلانس له کسر سره مخ وي دې ته اړ او مجبور دی، چې له بهرنیو هېوادونو، نړیوالو پولي او مالي موسسو څخه پور یا لنډمهاله اعتبار واخلي، چې په دې سره بهرنۍ پانگونه هېواد ته داخلېږي، چې د تادیاتو د بیلانس له کسر سره متناسب پیسې ډېرېږي.

انفلانسیون (پولي تورم)

۱ - د پولي تورم یا انفلاسیون تشخیص:

انفلاسیون یوناني کلمه ده، چې د تورم یا پړسوب مانا ورکوي. د تورم کلمه د پړسوب په مانا ده، خو په ورځنیو اقتصادي بحثونو کې د یوې اقتصادي اصطلاح په توگه بېلابېل تعبیرونه لري، لکه د پیسو د ارزښت ټیټېدل، د ټولنې په دوران کې د پیسو د حجم زیاتوالی، د بیو د سطحې لوړوالی، د لگښتونو ډېروالی او نور. نو پر دې بنسټ د انفلاسیون لپاره یو ځانگړی تعریف اسانه کار نه دی. خو په ساده ډول په اقتصاد کې د بیو د کچې لوړوالي ته انفلاسیون وایي. ډېری اقتصادپوهانو دا تعریف هم وړاندې کړی دی: (نظر عرضې ته د تقاضا ډېروالی).

نن ورځ د انفلاسیون لپاره دقیق او جامع تعریف دادی، چې انفلاسیون له هغې پېښې یا پدیدې څخه عبارت دی، چې نظر عمومي عرضې ته د عمومي تقاضا د ډېروالي له امله اقتصاد د بیو په عمومي سطحه کې په صعودي شکل منځ ته راځي.

په دې تعریف کې مهم ټکی دادی، چې د تورم په حالت کې اړینه او حتمي نه ده، چې د ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيزونو بيې لوړې شي، بلکې دا شونتيا هم شته، چې د ځينو ځيزونو بيې ټيټې هم شي، خو اساسي ځيز دادی، چې د هغه وروستۍ پايله د بيو د سطحې په صعودي شکل راڅرگندېږي.

په انفلاسيون کې بنسټيز شرط دادی، چې د بيو د سطحې لوړوالی آني او لنډمهاله بڼه نه لري، بلکې مداومه بڼه لري. د ځينو فوق العاده او غيرمترقبه لاملونو پر بنسټ بيې په آني ډول لوړېږي او تر يوې لنډې مودې وروسته بېرته ښکته کېږي، چې دې حالت ته انفلاسيون نه ويل کېږي. د تورم فيصدي په بازار کې د بيو د ارزونې په موخه مهم معيار گڼل کېږي، چې دا فيصدي هر کال د مرکزي بانك او د هر هېواد د اقتصادي مسوولانو له خوا محاسبه او اعلانېږي.

د انفلاسيون په حالت کې کله چې د يوه هېواد ملي پيسې د ارزښت له ټيټوالي سره مخ شي، د ټولنې وگړي کوښښ کوي، چې خپلې پيسې په ارزښتمنو ځيزونو يا اسعارو باندې بدلې کړي، په دې تصور سره چې په راتلونکي کې به د پيسو ارزښت نور هم ټيټ شي. چې په دې سره د ځيزونو د تقاضا ميزان په شدت سره ډېرېږي او د دې عمليې په ترڅ کې بيې د لوړوالي په لور ځي.

پر دې بنسټ پورتنيو څرگندونو ته په پام سره ډېری وگړي دا تصور کوي، چې انفلاسيون يوه منفي اقتصادي ځانگړنه ده، چې پر ټولنه نا مطلوبې اقتصادي اغېزې اچوي او د اقتصادي بې ثباتۍ لامل گرځي. خو په حقيقت کې دا کار د يوه اقتصاد پوه له انده تورم تل د يوې نامطلوبې اقتصادي اغيزې په توگه نه بلکې ځينې وخت کولی شي مساعدې اقتصادي اغېزې ولري، لکه د پانگونې د کچې لوړوالی، د استخدام د کچې لوړوالی، او د داخلي توليداتو د سطحې لوړوالی. لکه څنگه چې وويل شول انفلاسيون د ټولنې د چلند پيسو د حجم د زياتوالي او د پيسو د ارزښت د ټيټوالي او نورو لاملونو په پايله کې منځ ته راځي. يانې کله چې مرکزي بانك د پيسو په نشر لاس پورې کوي، په ټولنه کې د پيسو حجم ډېرېږي او وگړي هڅول کېږي چې د خپلو لگښتونو ميزان لوړ کړي. د تقاضا او لگښت تر لوړېدو وروسته په مارکېټ کې بيې هم لوړېږي او د انفلاسيون حالت منځ ته راځي.

انفلاسيون ډېرې ناوړې او نامطلوبې اقتصادي او ټولنيزې پايلې لري ، که چېرې پر وخت يې پر وړاندې مبارزه ونه شي، د واکمنو سياسي رژيمونو د له منځه تگ او نويو سياسي نظامونو د منځ ته راتگ لامل هم کېدای شي.

د بېلگې په توگه په ۱۹۸۸ کال کې د روسي روبل د ارزښت د ډېر ټيټوالي له امله يوه راپورټر له مسکو څخه خبر ورکړ، چې (په داسې حال کې چې پيسې لا هم ارزښت لري، ډېری خلك په چټکۍ سره د روبل پر خرڅلاو بوخت دي، چې ارزښت يې د له منځه تلو په حال کې دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورم علتونه:

تورم یا پړسوب ډېر علتونه لري، چې هر علت په خپل وار سره پر بیو باندې بېلابېلې اغېزې لري، چې د دې علتونو موضوع په دوو کټګوریو وېشو:

لومړی: د تورم اقتصادي علتونه، چې اقتصادي منشأ لري او په لاندې ډول دي:

د عمومي عرضې پر وړاندې د عمومي تقاضا ډېروالی:

مجموعي تقاضا څه شی ده؟ یانې په یوه معلومه موده کې په اقتصاد کې د بېلابېلو څانګو د مجموعي لګښت میزان.

مجموعي تقاضا (اغلب هغه د AD پر مخففو تورو هم څرګندوي، د دولتونو او سوداګریزو مرکزونو د لګښتونو د میزان مجموعه ده او سطحه یې هم د پولي او مالي سیاستونو د بیو له سطحې سره تړاو لري. په اقتصاد کې د عمومي تقاضا زیاتوالی د پولي تورم له مهمو لاملونو څخه بلل کېدای شي.

د پیسو د مقدار ډېروالی

په اقتصاد کې د پیسو د اندازې ډېروالی، د تولید د حجم او موجود تولید قېمت له مناسب ډېروالي پرته، ډېروالی مومي، یانې د بیو یا قېمتونو د لوړوالي لامل کېږي.

د پیسو د اندازې زیاتوالی د دې لامل کېږي، چې خلك ډېره لګښت وکړي او د پیسو ډېر مصرف د دې لامل کېږي چې کلنی عاید لوړ شي. که ملي تولید ثابت وي، د پیسو د حجم ډېروالی پر بیو اغېزه کوي او لوړېږي. همداشان د پیسو عرضه ممکن د بېلابېلو دلایلو له امله لکه د دولتي مخارجو ډېروالي، د بودیجې د کسر د سیاست له لارې او د بانکي سیستم په وسیله د بودیجې د کسر د تامین له لارې ډېروالي وومي. خو دا چې ولې د پیسو د عرضې ډېروالی د بیو د لوړوالي لامل کېږي، په لاندې ډول دلیل راوړلای شو.

د پیسو له عرضې څخه د زېږنده انفلاسیون لپاره د علماوو ساده توجیه کولی شو د کلاسیکو پیسو د مقدار نظریې ته په پام سره تحلیل کړو. د پیسو په برخه کې هر ډول ډېروالی، په هغو شرایطو کې چې واقعي لاسته راوړنې او عواید هغو ته مناسب ځواب ونه وایي، د بیو د عمومي سطحې د لوړېدو لامل کېدای شي او په پایله کې د مجموعي تقاضا د ډېروالی او انفلاسیون حالت منځ ته راوړلی شي.

همداشان د پیسو د مقداري نظریې پر بنسټ: د هغو پیسو اندازه چې په جریان کې دي او د بیو د عمومي سطحې ترمنځ یو اساسي تناسب شتون لري. یانې د پیسو په عرضه کې ۱۰ سلنه لوړوالی – ټیټوالی د بیو د ۱۰ سلنه لوړوالي – ټیټوالي لامل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اړه یوه بله بېلګه هم لرو، چې د جګړې په حالت کې د دولت عواید کال په کال په ډېره پیمانه کمېږي او د دولت د خپلې بودیجې کسر د اضافي نوټونو د چاپ او خپراوي له لارې تمویلوي. د پیسو د دې ډېروالي په مقابل کې چې په تولیداتو کې مطابقت کوونکی ډېروالی په داخلي تولیداتو او وارداتو کې شتون ونه لري، د تورم د پیاوړتیا لامل کېږي. دا چې ولې اقتصادي مسوولان د اضافي نوټونو د خپرولو له زیانونو سره سره بیا هم په دې کار لاس پورې کوي، څرګنده نه ده. البته په جګړه ییزو شرایطو کې له نورو سرچینو څخه د دولت د عوایدو لوړول ناشوني دي، له همدې امله دولت له دې امکانه ګټه اخلي، له دې پرته ماته خوري او له منځه ځي.

د پیسو د دوران د چټکتیا ډېروالی:

د پیسو د دوران چټکتیا د تقاضا د ډېروالي یو بل لامل دی، چې تورم ته لار پرانیزي. په هېواد کې د پیسو د دوران چټکتیا پر راتلونکې اقتصادي وضعې د بې باورۍ پر بنسټ د تورم د تقویې لامل کېږي، ځکه خلك غواړي خپلې پیسې پر ارزښتمنو شیزونو او همداشان په نامنقولو اموالو او نورو اسعارو باندې بدلې کړي، چې دا کار په اقتصاد کې د مجموعي تقاضا د ډېروالي لامل کېږي او پولي تورم ورځ په ورځ قوي کوي، چې غوره بېلګه یې موږ په افغانستان کې پر ۱۹۹۱ او ۱۹۹۲ کلونو کې ولیده.

د اسعارو د تبادلې د نرخ لوړېدل

ټولنې ته د پام وړ بهرنیو اسعارو د وارېدېدو ډېروالی د تبادلې د نرخ د لوړېدو لامل ګرځي. د اسعارو د تبادلې په نرخ کې مثبت بدلونونه او د افغانۍ د ارزښت لوړېدل مرکزي بانك دې ته اړباسي، چې د پولي سیاست نوې لار ولټوي، ترڅو د هغې پر بنسټ د اسعارو د تبادلې نرخ کنټرول کړي. ځکه د افغانۍ پر وړاندې د اسعارو د تبادلې د نرخ لوړېدل د انفلاسیون له لاملونو څخه دي او د وارده پولي تورم په نامه یادېږي. د بېلګې په توګه په ۱۳۶۹ کال کې نظر ۱۳۵۷ کال ته په منځنۍ کچه شاوخوا ۲۱ ځله د اسعارو د تبادلې نرخ لوړ تللی او تر ۱۳۶۰ کاله پورې یو ډالر د ۶۰ افغانیو معادل و او تر لنډمهاله اداري مخکې یو امریکایي ډالر د ۷۰۰۰۰ افغانیو معادل و، چې نظر د افغانۍ ارزښت ته فوق العاده لوړوالی ښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۸۵ کال کې د افغانۍ پر وړاندې د امریکایي ډالر د میاشتني نرخ اوسط

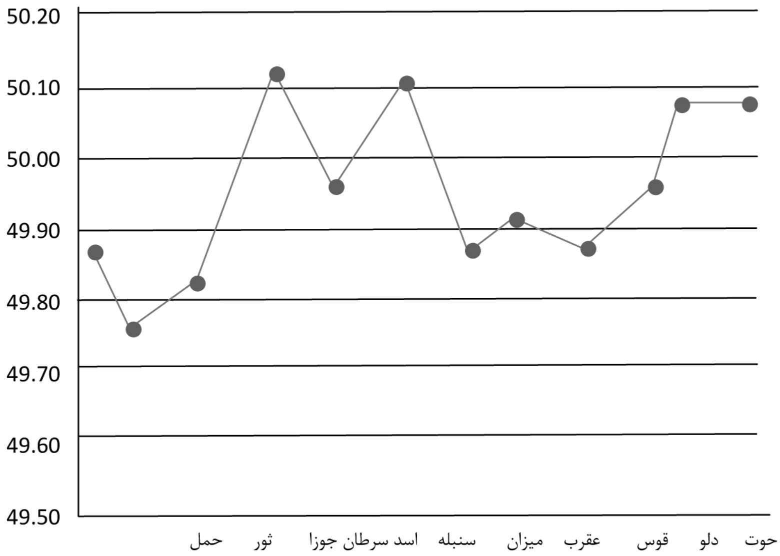

په نړیواله کچه د بیو لوړوالی:

د نړۍ په اقتصاد کې د نفتو او خوراکي توکو د بیو د لوړوالي منفي اغېزې، تر ډېره د وارداتو له لارې په هېواد کې د بیو د لوړوالي لامل کېږي. دا ډول پولي تورم د وارد شوي پولي تورم په نامه یادېږي، په ځانګړې توګه په مخ پر ودې هېوادونو لکه په افغانستان کې، چې له ګاونډیو او نورو هېوادونو څخه د توکو د وارېدولو له لارې منځ ته راځي.

د بانکي کرېډېټونو پراختیا:

بل هغه لامل چې په اقتصاد کې د مجموعي تقاضا د لوړوالي لامل ګرځي، د کرېډېټونو زیاتوالی دی، چې سوداګرو ته ورکول کېږي او تر ډېره بریده مصرفي اړخ لري، چې د تولید او امتعې اندازه لوړولی نه شي او له امله یې بیې لوړېږي.

د دولت د اضافي لګښتونو پراختیا او ډېروالی

د لګښتونو ډېروالی د بېلابېلو دلایلو له مخې صورت موندلی شي لکه: د پروګرامونو پراختیا، اقتصادي پراختیا، د دولتي موسسو او سازمانونو پراختیا، د ښوونیزو، روغتیایي او نورو لګښتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتوالی. د لګښتونو زياتوالی چې د بوديجې د کسر لارې پرانستل کېږي، د مجموعي تقاضا د زياتوالي لامل کېږي او په ټولنه کې انفلاسيون رامنځ ته کوي.

په يوه ټولنه کې شديد تورم ورځ په ورځ د دولت د لګښتونو د ډېروالي لامل ګرځي، څکه دولت اړ کېږي، چې د انفلاسيون په حالت کې د خپلې اړتيا وړ عين توکي او خدمتونه په ډېرو پيسو سره تهيه او پيدا کړي. د دولت د اضافي لګښتونو په ډېروالي سره اقتصاد پر دې نه توانېږي، چې د دولت د دې مصرفي تقاضا د لوړوالي مطابق توليدات لوړ کړي، له دې امله بيې لوړېږي او دا حالت په افغانستان کې وليدل شو.

د بېلګې په توګه د دولت د لګښتونو له جملې نه تر ټولو زيات تورمي اغيزې د دولت نظامي لګښتونه لري، څکه دا ډول لګښتونه له اقتصادي پلوه کاملاً غيرمولد لګښتونه دي او ظرفيتي اغېزې نه لري. همداشان د پولي تورم د تقويې بل لامل دادی، چې د دولت د لګښتونو په ترکيب کې بدلونونه رامنځ ته کېږي، په دې مانا چې له مجموعي لګښتونو څخه د دولت د عادي لګښتونو سهم له يوه کال نه بل کال ته ډېروالي مومي او برعکس د انکشافي لګښتونو سهم کال په کال کمېږي او د دولت عادي لګښتونه په لومړي قدم کې يوازې عايداتي اغېزې لري او انکشافي لګښتونه څه ناڅه ظرفيتي اغېزې لري. نو په دې توګه د عادي لګښتونو تورمي اغېزې نظر انکشافي لګښتونو ته ډېرې وي، چې دا بېلګه په افغانستان او مخ پر وده هېوادونو کې ښه ليدل کېږي.

د لګښتونو ډېروالی:

په يوه ټولنه کې د لګښتونو زياتوالی په اقتصاد کې د مجموعي تقاضا د ډېروالي لامل ګرځي او په لاندې ډول دي:

لومړی: په پراخه اندازه او د توليداتو د زياتوالي تر اندازې ډېر د مزد، معاشونو او نورو عوايدو لوړېدل، چې په دې حالت کې يانې که د اضافي عايداتو په لوړوالي سره اضافي توليدات شتون ونه لري، چې ډېری په مخ پر وده هېوادونو کې ليدل کېږي.

دويم: د پاتې شويو پولي وسايلو کارونه، چې د پخوانيو کلونو د پرځاي پاتې غوښتنو له مدرکه شتون ولري.

دريم: په مصرفي برخو کې د پخوانيو سپماوو کارونه يا ترې ګټه اخيستل.

څلورم: کله چې بهرنۍ پانګې د بلاعوضه مرستو يا پور په ډول هېواد ته راشي په دواړو صورتونو کې د واردو شويو اسعارو په اندازه پيسې هېواد ته راځي او په اقتصادي جريان کې شاملېږي، چې له امله يې بيې لوړېږي او دې ډول تورم ته وارد شوی تورم هم وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تولید د ټول شوي قېمت لوړېدل:

لاندې لاملونه د ټول شوي قېمت د لوړېدو لامل ګرځي:

لومړی: په پرمختللو صنعتي هېوادونو کې د کار د څښتنانو پر وړاندې د مزدونو لوړېدل او کارګرو ټولنو استحکام د دې لامل کېږي، چې د کار څښتنان د اقتصادي بحران او رکود په حالتونو کې د کارګرانو پر وړاندې نه شي کولی هغوي معزول کړي یا د هغوی د معاشونو د کموالي لامل شي. په دې ترتیب له یوې خوا د تولیداتو د کموالي نسبت او له بله پلوه د مزدونو د لوړوالي په واسطه د پولي تورم په حالت کې د تولیداتو ټول شوی قېمت لوړېږي، ځکه چې مزدونه په دې ډول هېوادونو کې د تولید د ټول شوي لګښت عمده برخه جوړوي او احصایوي ارقام ښیي، چې په صنعتي هېوادونو کې د کار یا مزد لګښتونه او معاشونه شاوخوا ۷۰٪ ټول شوي لګښتونه تشکیلوي.

دویم: د پانګې د ربحې د نرخ لوړېدل:

معمولاً د پانګونې له لویو لګښتونو څخه یو هم د ربحې لګښتونه دي. همداشان هغه وجوه چې د یوې پروژې د جوړولو لپاره اړین دي، په عمومي ډول قرض کېږي او د یوې دورې په جریان کې ورکول کېږي، چې د پروژې واقعي لګښتونه د ربحې په نرخ پورې اړوند وي.

کله چې د ربحې نرخ لوړوالی مومي، د پور لګښت لوړېږي او که د ربحې نرخ ټیټوالی ومومي، د پور لګښتونه ټیټېږي او پانګونه ډېره پرکار لوېږي. له بله پلوه د تورم په حالت کې پور ورکوونکي هم تورم په خپلو قرضوي معاملاتو کې په پام کې نیسي او هغه وخت پور ورکولو ته حاضرېږي، چې لوړه ربحه ورته ورکړل شي. د دې لوړې ربحې ورکول د تولیداتو ټول شوی لګښت لوړوي او په پایله کې د نهایي محصولاتو بیې لوړېږي.

دریم: د اومو توکو د بیو لوړوالی:

د تورم په حالت کې د اومو توکو بیې لوړېږي او د تولیداتو ټول شوی قېمت د کار ټولمه محصولاتو د زیاتوالي لامل ګرځي.

د ساینس او ټېکنالوژۍ پرمختګ:

په بډایو هېوادونو کې چې صنعت او ټېکنالوژۍ په کې پرمختګ کړی، خوراکي توکو ته تقاضا په کې زیاته وي. بډای او پرمختللي هېوادونه د انرژۍ د تولید لپاره له خوراکي توکو ګټه اخلي او پر همدې بنسټ د غوره توکو او څیزونو د تولید لامل ګرځي او دې پرمختګ په خپل وار سره د نویو غوښتنو لارې چارې برابرې کړې او په پایله کې یې بیې لوړې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نفوس ډېرښت او د مصرفي عادتونو تغیر:

د بیو د لوړوالي اصل لامل د نړۍ د نفوسو ډېرښت دی، یانې دا ډېرښت د مصرفي توکو لپاره د تقاضا د ډېروالي لامل گرځي او مجموعي تقاضا ورسره لوړېږي او په پایله کې یې بیې هم پورته خېژي. په داسې حال کې چې د روانې پېړۍ ترنیمایي پورې به د نړۍ نفوس نهه میلیاردو تنو ته ورسېږي. همداشان د نفوسو د مصرفي عادتونو بدلونونه او د موډ تغیر د مجموعي تقاضا د ډېروالي سبب گرځي او له امله یې بیې هم پورته خېژي.

د پانگونو پراختیا

د پانگونې بنسټیز بدلونونه کولی شي پر عمومي تقاضا عمده اغېزې ولري. دا بدلونونه پر خپل ځای او په لنډمهاله توگه پر تولید او استخدام اغېزې کوي او په اوږدمهاله توگه د اقتصادي ودې لامل گرځي. خو تر مطلوب حد د پانگونې زیاته پراختیا، هغه که په دولتي برخه کې وي، که په خصوصي برخه کې، په هغه صورت کې چې عایداتي اغېزې یې نظر ظرفیتي اغېزو ته ډېرې وي، د بیو د لوړوالي لامل گرځي، چې په اقتصادي بنسټونو کې دولتي پانگونې تر ډېره بریده دا خاصیت لري، چې په یوه مخ پر وده هېواد کې د پولي تورم له مهمو لاملونو څخه وگڼل شي.

د مجموعي عرضې کموالی:

کېدی شي لوري ته د عرضې د منحني تغییر کولی شي د لگښتونو د ډېروالي له امله (د بېلگې په توگه د مزدونو په نرخ یا (انرژۍ) قېمت کې ډېروالی طبیعي اقتصادي افتونه راوړي، یانې په اقتصاد کې د مجموعي عرضې کموالی، په هغه صورت کې چې مجموعي تقاضا په هماغه اندازه کمه شوې نه وي، د پولي تورم د منځ ته راتلو لامل گرځي او د عرضې په منحني کې تغیرات، چې د لگښتونو د تغیراتو له امله منځ ته راځي، د (Cost Shock) په نامه یادېږي.

د تولیدي دستگاوو د پرتلیز قابلیت نشتوالی:

که چېرې اقتصادي تولیدي دستگاوې د هر وخت له اقتصادي غوښتنو سره سمون یا مطابقت ونه شي لرلای، یانې اقتصادي غوښتنې پوره نه شي کړای، په دې صورت کې بیې لوړېږي، چې دا ډول تورم د اقتصادي جوړښت د کمزورتیا زېږنده ده. په ټولو مخ پر وده هېوادونو کې په ځانگړې توگه په افغانستان کې همدا د اقتصادي جوړښت یا ساختمان کمزورتیا ده، چې د له منځه وړلو لپاره یې اوږدمهاله تدبیرونه نیول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وارداتو کموالی:

د وارداتو کمښت په اقتصاد کې د مجموعي عرضې د کموالي لامل ګرځي، چې د پولي تورم له لاملونه څخه ګڼل کېږي. د بېلګې په توګه په مخ پر وده هېوادونو کي او هغو هېوادونو کې چې په جګړو کې ښکېل دي، سوداګر د سوداګريزو فعاليتونو او د پانګې د خونديتوب په اړوند د باور او ډاډ د نشتوالي له امله خپلې پانګې بهرنيو هېوادونو ته لېږدوي، چې د وارداتو د کموالي لامل کېږي او په ټولنه کې پولي تورم پراختيا او پياوړتيا مومي.

کورنۍ جګړې د تورم د علتونو په توګه:

د تورم مهم لامل په ټولنه کې کورنۍ جګړې دي، چې له امله يې په ټولو برخو کې مجموعي عرضه کمېږي. د بېلګې په ډول: د دوو نيمو لسيزو د جګړو په ترځ کې د افغانستان په ټولو برخو لکه، په کرنه، صنعت، سوداګرۍ، مناقلاتو، کانونو، برېښنا او نورو اقتصادي برخو کې کموالی منځ ته راغلی دی.

د تورم نااقتصادي علتونه:

د تورم عارضي علتونه: هغه علتونه چې په غېرمترقبه او نا اټکل شوي ډول د بيو د لوړوالي لامل ګرځي، لکه د اقتصادي ناورينونو رامنځ ته کېدل، د جګړو ډېرېدل، وچکالۍ، قحطۍ، زلزلې، سېلاوونه، ناروغۍ او نور، چې په دې ټولو حالتونو کې اقتصادي مجموعي عرضه يو دم کمېږي او د بيو د لوړوالي لامل ګرځي.

سياسي عامل

د اقتصادي حالت او د بيو د ثبات لپاره د يوه قوي مرکزي او ولسواك دولت شتون اړين دی، خو په افغانستان کې په تېرو دريو لسيزو جګړه ييز حالت کې اقتصادي حالت استقرار نه درلود او پولي تورم منځ ته راغلی وو.

رواني عامل

د اقتصادي استقرار يا نه استقرار په ځانګړې توګه د بيو د سياست د راتلونکي اقتصادي حالت په اړه د خلکو د فکر ډول او قضاوت يو بل لامل دی. کله چې اقتصادي لاملونه په راتلونکي کې د پيسو د ارزښت په اړه بدبينانه نظر ولري، تر حد زياتې پيرودنې کوي، چې په مارکېټ کې د عمومي عرضې د کموالي لامل ګرځي او د بيو د لوړېدو شونتيا پيدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر اقتصاد باندې د پولي تورم اغېزې:

د عمومي نظرسنجۍ له مخې، خلك تورم د هېواد لومړنی دښمن بولي، چې پر اقتصاد باندې سختې ناوړې اقتصادي او ټولنيزې اغېزې اچوي او هم تورم د شخړو او د خطر د اعلام لامل بولي.

۱ – په هغو هېوادونو کې چې تورم شتون ولري، هغه کسان چې د ثابت عايد لرونکي وي او په دولتي سکتور کې فعاليت کوي، زيانمنېږي.

۲ – همداشان د تورم له امله د عايداتو او لاسته راوړنو حقيقي ارزښت ټيټېږي او د پېرودنې د قدرت د کموالي لامل ګرځي او د خلکو د ژوند سطحه ټيټېږي. د تورم اغېزې په مخ پر ودې هېوادونو باندې نظر پر مختللو هېوادونو ته زياتې قوې او مضرې وي او له بله پلوه د دې ډول هېوادونو ډېری وګړي په داسې عايداتي سطحه کې ځای لري، چې په ډېرې سختۍ سره کولی شي لږترلږه د خپل فزيکي ژوندانه سويه تامين کړي.

۳ – انفلاسيون يا تورم د سپما د کموالي لامل کېږي، ځکه د پيسو ارزښت د بدلون په حال کې وي او په پايله کې سپما خپل ډاډ او باور له لاسه ورکوي.

۴ – پولي تورم په نړيواله سوداګرۍ کې د توکو او اجناسو د بيو د لوړوالي لامل ګرځي، چې په پايله کې يې صادرات کم او واردات زياتېږي.

۵ – پر اقتصاد باندې د تورم بله اغېزه د خدمتونو او توکو د توليد کموالی دی. که چېرې اقتصاد له ټولو بيو او مقاديرو لکه، ملي عايد، د پيسو حجم او نورو له تورم سره مخ نه وي، په دې صورت کې احتمالاً په اقتصاد کې واقعي توليد د معاملاتي لګښتونو د ډېروالي مخه نيولی شي.

۶ – په ټولنه کې تورم، هغه اوږدمهاله قراردادونه چې په راتلونکي کې تړل کېږي ناشوني او محدودوي. ځکه اوږدمهاله تورم د پيسو د ارزښت د ټيټوالي لامل ګرځي او په دې کار سره د دواړو اړخونو يو لوری زيانمنېږي. همداشان پولي تورم پور ورکوونکي هم زيانمنوي او په هماغه اندازه پوروړي ګټه ترلاسه کوي.

۷ – د لاسته راوړنو په توزيع کې او همداشان د اقتصاد په اغېزمنتوب باندې ناوړې اغېزې اچوي، ځکه د بيو نښانې ګډوډوي. هغه اقتصاد چې ټيټ تورم لري، که چېرې د يوه توکي بيه په بازار کې پورته شي هم پېرودونکي او هم پلورونکي پوهېږي، چې د ياد توکي د عرضې او تقاضا په شرايطو کې بدلون رامنځ ته شوی او په نتيجه کې کولی شي غبرګون وښيي. همداشان د لاسته راوړنې يا حاصل، ثروت د دويم ځلي توزيع له لارې تورم او د کارنده توب کمښت هم اقتصاد ته ضربه رسوي او تورم د مالياتو د بيو او د ربحې د حقيقي نرخونو د نسبي ګډوډۍ لامل ګرځي.

۸ – د تادياتو پر بيلانس باندې د تورم اغېزې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورم په مخنیوي کې د مرکزي بانک رول:

مرکزي بانک په هر هېواد کې اقتصادي عامل ګڼل کېږي. د پولي تورم مخنیوی نظر د هر هېواد حالاتو، اوضاع او د تورم ډول ته توپیر لري، چې په عمومي ډول په مخ پر وده هېوادونو کې په لنډه توګه د هغه ځینې عمده ټکي په لاندې ډول وړاندې کېږي.

- د پیسو د حجم د ډېروالي مخنیوی، د تورم نرخ مهارولی شي، چې دولتونه باید د انقباضي بودیجې لایحې ته ژمن وي. دولت او مرکزي بانک باید هغه معاملې چې په اسعارو په ځانګړې توګه په ډالرو ترسره کېږي، ودروي او د هر ډول پولي حجم د زیاتوالي مخنیوی وکړي او انقباضي سیاست غوره کړي. بله مهمه موضوع د اقتصاد مستقل کول دي، چې په هېواد کې باید دا شرایط برابر شي او په دې کار سره د خصوصي سکتور له لارې تولید ته وده ورکړل شي او په دې سره (د عرضې او تولید ډېروالي) د بیو د لوړېدو مخه نیول کېږي او ورو ورو بېرته ټیټېږي.

په هېوادونو کې د تورم بل ځانګړی دلیل د جاري لګښتونو لپاره له اسعاري حساب څخه د دولت د اخیستنې میزان دی، چې له سل فیصده څخه یې ډېروالی موندلی وي، چې د اخیستنې دا میزان پر پولي بنسټ او نقدي ودې او په نهایت کې د تورم پر نرخ باندې بدلیږي، چې د سبسایډیو په زیاتوالي او د بې ځایه غوښتنو په رامنځ ته کېدو سره د تقاضا سطحه لوړېږي، یانې د تعرفو د نرخ د ټیټوالي او یا د ارزان بیو وارداتو له لارې د کورني تورم نرخ کنټرول شي او پانګونو او تولید ته ډېروالی ورکړل شي. همداشان د مشارکت یا سرمایوي پاڼو انتشار او د تولید د لاملونو د بیو د لوړوالي مخنیوی، د ثبات رامنځ ته کول، د بازار ارامتیا، په خلکو کې د ډاډ رامنځ ته کول، په تصمیمونو کې روڼتیا او له ژر ژر بدلونونو څخه ځان ساتل، د تورم په مخنیوي کې غوره رول لري.

د افغانستان د مرکزي بانک په وسیله د پولي تورم کنټرول

د افغانستان بانک له ۲۰۰۳ زېږدیز کال را په دې خوا د افغانستان بانک د نوي قانون مطابق د مرکزي بانک موډرن فعالیتونه تجربه کړي او په دې برخه کې یې د پام وړ بریاوې ترلاسه کړې دي، چې د نمونې په ډول کولی شو د افغانستان د ټولنې د عیني شرایطو مطابق د مناسبې او معقولې طرحې د تطبیق او پولي سیاستونو د ارزونې یادونه وکړو، چې د پولي تورم نرخ یې د نړیوالو منل شویو کړنلارو او مېتودونو له مخې سنجولی دی.

د پولي تورم په نرخ کې بدلونونه په کلنۍ او ربعوار ډول، د پولي تورم د نرخ اوسط او اساسي انفلاسیونه محاسبه او سنجول کېږي.

سره له دې چې افغانستان یو وارداتي هېواد دی، یا په بله وینا د هېواد تر سرحدونو اخوا تولیدي توکو ته د افغانستان تقاضا ډېره ده، چې دا چاره د عمومي پولي تورم، چې داخلي پولي تورم او هم وارداتي پولي تورم رانغاړي، د مرکزي بانک د پام وړ لاس ته راوړنو څخه ګڼل کېدای شي.

په ۱ شکل کې له ۱۳۸۳ تر ۱۳۸۶ کال پورې د تورم په نرخ کې بدلونونه ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ځنګه چې په شکل کې لیدل کېږي د تورم منحني د ۱۳۸۳ کال له لومړیو څخه د ۱۳۸۶ کال تر لومړیو پورې په حداقل یانې یو رقمي عدد ۸/۱ سطحې ته رسېدلی، چې پخپله د پولي سیاست بریا په ګوته کوي. په دې شکل کې لیدل کېږي چې انفلاسیون یو ځل بیا خپل صعودي سیر غوره کړی. د ۱۳۸۶ له لومړیو د ۱۳۸۷ کال د غویي تر میاشتې د انفلاسیون نرخ اعظمي حد ته ۲/۴۲ ته رسېدلی چې دا ډېروالی عمدتاً په نړیواله کچه د بیو د بدلون له امله دی.

نفتي او خوراکي توکي د هغو توکو له جملې څخه دي، چې بیې په نړیواله کچه په بې ساري ډول لوړې شوې وي، چې اغېزې یې نه یوازې پر افغانستان بلکې د نړۍ په ټولو هېوادونو کې لیدل کېږي. په ۲ شکل کې د یادو اغېزو رول د سیمې په هېوادونو لکه پاکستان، ایران، هندوستان، چې افغانستان ته له لویو صادروونکو هېوادونو څخه دي، لیدل کېږي.

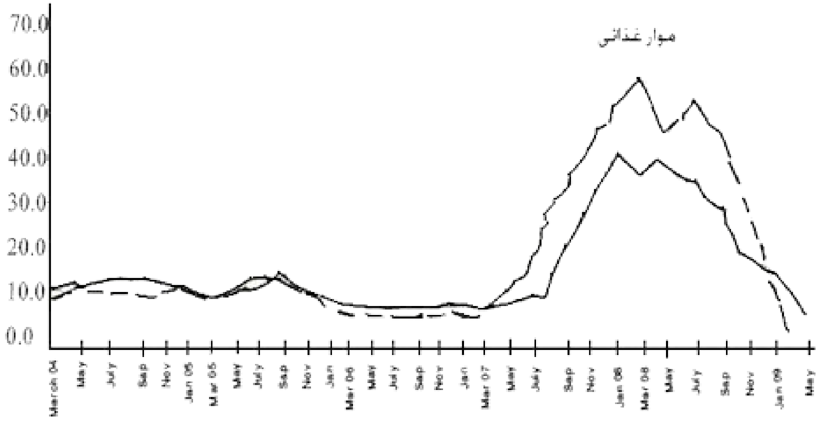

د ښار د مصرفوونکو د بیو د شاخص له مخې د تورم د نرخ د بدلونونو بهیر – ۱ شکل

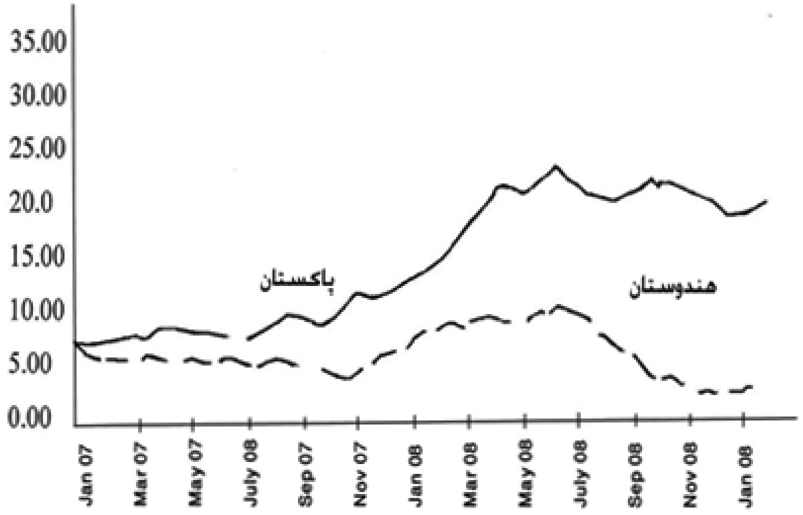

د ګاونډیو هېوادونو د پولي تورم په نرخ کې د بدلونونو بهیر – ۲ شکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شکل له پرتلنې څرګندېږي، چې په افغانستان کې د پیسو نرخ نظر پاکستان او ایران ته په ښه وضعیت کې قرار لري.

سرچینې: د پاکستان، ایران او هندوستان مرکزي بانکونه

د افغانستان بانك د معقولو پولي سیاستو په کارولو سره پر دې توانېدلی، چې د وارداتي انفلاسیون پر وړاندې یو قوي دفاعي دېوال رامنځ ته کړي او د امکان تر بریده یې د هېواد په اقتصادي ساحه کې د صادروونکو هېوادنو د تورم د نفوذ مخه نیولې ده، چې دا دفاعي دېوال د بهرنیو اسعارو پر وړاندې د افغانۍ د مبادلې د نرخ د ثبات تامین دی.

د دریم څپرکي د مطلبونو لنډیز

په دې څپرکي کې د بودیجې د کسر سیاست او د دولت له خوا د دغه سیاست مهمې موخې وڅېړل شوې، چې د اضافي نوټونو د نشر په واسطه د بودیجې د کسر تمویل ښېګڼې او نیمګړتیاوې درلودې. همداشان د اعتبارونو د زیاتوالي او هغه رول چې بانکونه د توسعوي سیاست په تعقیب او برعکس یې یانې د بانکونو د زېرمو ډېروالی او کموالی، چې په دواړو حالاتو کې د اعتبارورکولو ظرفیت لوړوي، د پیسو حجم ډېروالی شي.

د تادیاتو بیلانس، د تادیاتو د بیلانس رول چې د اقتصادي پالیسیو په غوره کولو او د تادیاتو د بیلانس د کسر، چې پر اقتصاد منفي اغېزې اچوي، تر بحث او تجزیې لاندې ونیول شول.

د دې څپرکي په جریان کې د اوسني عصر مهمه اقتصادي معضله یانې پولي تورم تر بحث لاندې ونیول شو، چې په سر کې د اقتصادي کارپوهانو او نورو وګړو نظرونه، مساعد اقتصادي اثرات او د هغو نامطلوبې اقتصادي او ټولنیزې پایلې، د پولي تورم بېلابېل لاملونه، لکه د مصرف زیاتوالی، د پیسو اندازه، بانکي کربېټونه، د پانګونې پراختیا، نظر عمومي عرضې ته د عمومي تقاضا زیاتوالی او برعکس د وارداتو کموالی، اقتصادي لاملونه او نور تر بحث او څېړنې لاندې ونیول شول.

بلاخره د دې څپرکي په پای کې د ټولنې پر اقتصاد د پولي تورم اغېزې، د سیما د کموالي اسباب، صادرات، د توکو او خدمتونو تولید او د وارداتو ډېروالی او په ځانګړې توګه مداوم تورم، چې د پولي ارزښت د کمېدو لامل کېږي، تر څېړنې او بحث لاندې ونیول شول. همداشان د تورم په کنټرول او مخنیوي کې د مرکزي بانك رول او د هغه مهم ټکي، په مخ پروده هېوادونو او په ځانګړې توګه په افغانستان کې وڅېړل شول. د افغانستان بانك د پولي سیاست عمومي مدیریت د پولي تورم نرخ د منلو شویو نړیوالو مېتودونو په کارولو سره د پولي تورم د نرخ بدلونونه په کلني او ربعوار ډول د پولي تورم د نرخ اوسط محاسبه او سنجول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریم څپرکي پوښتنې

۱ – په کورنیو او بهرنیو بازارونو کې د پانګوالو د سیالۍ او رقابت د قدرت د کمزورتیا لامل په څه شي کې دی؟

۲ – د بودیجې د کسر سیاست یې په څه نامه یاد کړی او دولت په دې برخه کې څه رول ترسره کوي؟

۳ – کله چې د دولت د بودیجې کسر د خصوصي سکتور له خوا تمویل شي، کوم حالت رانغاړي، توضیح یې کړئ؟

۴ – د کوم سیاست او کړنلارو څارل په بانکونو کې د اعتبار ورکولو د ظرفیت د لوړوالي لامل کېږي؟

۵ – څو عوامل د پیسو د دوران د چټکتیا لامل ګرځي؟

۶ – د تادیاتو بیلانس له اقتصادي پلوه تعریف کړئ؟

۷ – د نننۍ انفلاسیون دقیق او جامع تعریف له څه قراره دی او په دې تعریف کې مهم ټکی څه دی؟

۸ – انفلاسیون د یوه اقتصاد پوه له لیدلوري څه ته وایي؟

۹ – په اقتصاد کې د پیسو د مقدار د زیاتوالي اغېزې شرحه کړئ؟

۱۰ – د پیسو له عرضې څخه د زېږنده انفلاسیون لپاره د علماوو توجیه چې د پول کلاسیکونو مقداري نظریې ته په پام سره یې تحلیل کړې، بیان کړئ؟

۱۲ – د اسعارو د تبادلې د نرخونو لوړېدل یا ټیټېدل په یوه هېواد کې څه ډول بدلونونه منځ ته راوړي.

۱۳ – د هغو مهمو عواملو واخلئ، چې د بیو په لوړوالي کې ستر رول لري؟

۱۴ – هغه بېلابېل دلایل چې د دولت لګښتونه لوړوي کوم دي؟

۱۵ – پولي تورم د یوه هېواد پر اقتصاد څه ډول اغېزې کوي، واضیح یې کړئ؟

۱۶ – د Cost shock اصطلاح د څه له امله منځ ته راځي؟

۱۷ – هغه مهم ټکي چې په مخ پر وده هېوادونو کې د تورم په کنټرول او مخنیوي کې رول لري کوم دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸ – د افغانستان بانك د پولي تورم نرخ څه ډول محاسبه او سنجوي؟

۱۹ – دوه هغه مهم توکي، چې په دې وروستیو کې یې د هېواد پر اقتصاد او په ځانګړې توګه پر نړیوال اقتصاد منفي اغېزې کړي، کوم دي، نومونه یې واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیسو د ارزښت استقرار

ټولیزه موخه:
د پیسو د ارزښت یا ثبات د استقرار توضیح او د ټولنې په اقتصاد کې یې اهمیت، د بیو په استقرار کې د پولي سیاست اغېزې، د بیو مطلوبه سطحه، د بیو د لوړوالي لاملونه

د زده کړې موخې: لوستوال به د دې څپرکي تر لوستلو وروسته لاندې موضوعگانې تعریف او تشریح کړای شي:

- د پیسو د ارزښت ثبات یا استقرار.
- د پیسو داخلي ارزښت.
- د بیسو بهرنی ارزښت.
- د بیو مطلوبه سطحه.
- پولي سیاست او پر بیو یې اغېزې.
- د بیو د لوړېدو لاملونه او د بیو د لوړېدو پولي لاملونه.

پیسې هغه وخت ارزښت لري، چې وکولی شو پر هغو یو څیز واخلو. د پیسو د ارزښت او دهغو مالونو د اندازو ترمنځ چې پر هغو باندې اخیستل کېږي، مستقیمه اړیکه موجوده ده، خو د پیسو د ارزښت او د ورکړل شویو پیسو د اندازې د گرځیدو ترمنځ معکوسه رابطه شتون لري. په اقتصاد کې د پیسو ارزښت کولی شي، پر اقتصادي بهیر هم ښې اغېزې وکړي او د هغو نوساناتو مخه ونیسي، چې پر سوداگرۍ او پانگونه او په عمومي توگه پر اقتصادي منفي اغېزې غورځوي، دا چې د پیسو د ارزښت تثبیت او د کاروني طرز یې د پولي سیاستونو له څرگندو مسایلو څخه دي، نو د پیسو ارزښت یې له دوو اړخونو څېړلی دی. یو بهرنی ارزښت دی او بل کورنی ارزښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - د پيسو کورنی ارزښت:

د پيسو کورنی ارزښت چې په يوه هېواد کې د توليد د قدرت زېږنده ده يا په واقعيت کې د هېواد په دننه کې د پيسو د اخيستلو قدرت دی، چې د بيو د سطحې له لوړېدو سره کموالی مومي.

په کورني ارزښت کې دوه عامله مطالعه کېږي، چې يو د پيسو عمومي اندازه او بل د توکو عمومي اندازه ده. د پيسو په کورني تثبيت کې يوازې د پيسو عمومي اندازه بسنه نه شي کولی.

د عرضه شويو پيسو د اندازې او عرضه شويو توکو ترمنځ تناسب معکوساً متناسب دی، يانې په هغه صورت کې چې د پيسو ارزښت ډېروالی ومومي، بيې نزولي حالت غوره کوي او په هغه صورت کې چې د پيسو ارزښت نزولي حالت غوره کړي بيې لوړېږي. که د پيسو عمومي اندازه په M او د پيسو د دوران چټکتيا په V، د بيو سطحه په P د توکو اندازه په Tسره وښيو، (M.V=P.T له بله طرفه M=P.T دی، که د بيو د کچې فورمول ومومو: P=M/T.)

د پيسو بهرنی ارزښت

د پيسو د کورني ارزښت انعکاس دی او مستقيما د تادياتو د بيلانس له تعادل سره اړه لري. په دې ارزښت کې پشتوانه په پام کې نيول کېږي او هره پيسه له ځانه طلايي تعريف لري، چې د پولي سياست په اصطلاح کې د رسمي ارزښت (د اخيستلو د قدرت پرته په پام کې نيول کېږي) په نامه يادېږي.

د پيسو رسمي ارزښت له هغه مقدار سروزرو څخه عبارت دی، چې هر هېواد يې د خپل اقتصادي سياست او توان له مخې په نړيوال وجهي صندوق (I.M.F) ثبت کړي وي.

د پيسو حقيقي ارزښت د پيسو د اخيستلو د قدرت په پام کې نيولو سره سنجول کېږي. د نړيوال وجهي صندوق هر غړی هېواد د قانون له مخې د خپلو پيسو له واحد سره د سرو زرو مساوي وزن ټاکي.

د پيسو طلايي تعريف عبارت له هغه مقدار سرو زرو څخه دی، چې په نړيوال وجهي صندوق کې ثبت شوې وي. د دو پيسو دطلايي تعريف پر وړاندې کولی شو د يوې پيسې ارزښت د دويمې په مقابل کې لاسته راوړو.

لکه څنګه چې ډالر د (۰،۱۸۸۸۶۷۱) ګرام طلايي تعريف لرونکی دی او افغانۍ د (۰،۰۰۰۲۲۲) ګرام طلا لرونکی دی.

د تادياتو بيلانس د پيسو په بهرني ارزښت کې خپلې اغېزې لري. که بيلانس مثبته بڼه غوره کړي، په دې مانا چې ډېره طلا او اسعار هېواد ته راوړل شوي چې د هغو په وسيله د پيسو کورنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښت تقویه او د پانګونې شرایط برابرېږي. پولي سیاستوالي باید د فرعي وسیلو په توګه د پیسو د ارزښت په ټاکلو کې اقتصادي، ټولنیز حرکت او سیاسي او نظامي اوضاع اغېزناکه وبولي. که څه هم صعودي یا نزولي حرکتونه کولی شي د توکو او پیسو په عمومي مقدار کې د بدلونونو په رامنځ ته کولو او هغه هم یو د بل په مقابل کې د هغو په قرار ورکولو سره د پیسو ارزښت متغیر کړي، خو په ډېری مواردو کې ممکن په دې مقدارونو (پیسو او توکو) کې د پام وړ کوم بدلون رانه شي.

خو پورتنۍ یاده شوې اوضاع کولی شي د پیسو په ارزښت کې جدي بدلونونه را منځ ته کړي. په مخ پر وده هېوادونو کې سیاسي او ټولنیز بدلونونه کولی شي په لوړه سطحه د پیسو د ارزښت د نه استقرار په برخه جدي بدلونونه رامنځ ته کړي، چې دا عوامل د پیسو په بهرني ارزښت کې په پام کې نیول کېږي، له هغه پرته ورکړل شوي سیاستونه به غیرواقعي وي.

ټول هېوادونه د پیسو د ارزښت د ټیټوالي د مخنیوي لپاره یوه اغېزناکه وسیله کاروي، چې هغه پولي ریفورم دی او په افغانستان کې هم له همدې وسیلې کار اخیستل کېږي.

د بیو مطلوبه سطحه:

په ملي اقتصاد کې یوه مهمه مسئله د بیو د عمومي سطحې ټاکل دي او په دې برخه کې انفلاسیون د اقتصاد پوهانو او سیاستوالو د اندېښنې مهم ټکی ګڼل کېږي. پر هغو لاملونو پوهېدنه چې د بیو سطحه اغېزمنوي، د ملي اقتصاد د پوهېدو لپاره اړینه ده. البته د بیو سطحه د پیسو د عرضې او تقاضا په وسیله ټاکل کېږي، چې د مبادلې له معادلې څخه ګټه اخیستنه او د هغه د فیشر رابطه کولی شو په اسانۍ سره وښیو. mv=py.

که دا په پام کې ونیسو چې y ثابت او د استخدام په سطحه بشپړ دی، په دې صورت کې p د m مقدار (د پیسو عرضه) په وسیله او v (هغه عامل چې پیسو ته تقاضا ښیي) ټاکل کېږي.

مجموعي تقاضا:

په اقتصاد کې د جنسونو او خدمتونو د تقاضا مجموعه ده، چې ډېری وخت له AD مخففو تورو سره د مبادلې معادلې پر بنسټ ټاکل کېږي.

نوي اقتصاد پوهان پر دې آند دي، چې د بیو د سطحې او کلاسیك تورم ټاکل ډېر ساده دي، نو باید د بیو د سطحې تیوري د مجموعي عرضې او تقاضا له لارې، چې نژدې په پراخه توګه منل شوې، ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجموعي عرضه:

د توکو او خدمتونو د عمومي مقدار په مانا ده، چې د یوه هېواد سوداګریز مرکزونه یې په یوه معلومه موده کې تولیدوي او خرڅوي یې او د AS په مخففو تورو سره ښودل کېږي او د بیې له سطحې سره تړاو لري. نو د پولي سیاستوال لپاره هره بیه چې وکولی شي په معقول ډول یې پولي موخه برابره کړي، مطلوبه بیه ګڼل کېږي. لوړې بیې هم په ځینو برخو کې د مستهلکینو له نظره ناوړه او بدې وي، خو د پولي اقتصادي سیاستوال لپاره په یوه ټاکلې زمانه کې مطلوبې او په زړه پورې ګڼل کېږي. برعکس د بیو ټیټوالی د یو شمېر وګړو لپاره په زړه پورې او غوره وي او د پولي سیاستوال لپاره اقتصادي معقولیت دی، چې نظر حالاتو او شرایطو ته منځ ته راځي. له بله پلوه په اقتصاد کې لوړې بیې مولد او تولیدوونکي او ټیټې بیې مستهلك څېړي، چې پولي سیاستوال بیو ته د لوري د ورکولو د کرنلارې په کارولو سره یو له دغو یا دواړه سره ترکیب او ګډوي، چې دا انتخاب په بشپړه توګه په اقتصادي حالت پورې تړلی دی.

دا چې د پولي سیاستوال لپاره هم د مولد طبقه او هم مستهلك مهم دي، نو له دې امله باید خلك د طبقه بندۍ له کټګوریو خبر شي، چې په یوه سیاست کې له پولي سیاستوال څخه موخه په ځانګړې توګه کومې کټګورۍ د خلکو دي او د خلکو کومې کټګورۍ د سیاست د عامل او تطبیقوونکي په توګه بولي، چې دا یو جدي اصل دی او باید پاملرنه ورته وشي.

پولي سیاست او پر بیو باندې یې اغېزې

د بیو نوسانات په ظاهري توګه د بیو د لوړېدو او ټیټېدو چاره ده، چې په ډېرى ننیو اقتصادي تحلیلونو کې د بیو د لوړېدو دنوساناتو په اړه بحث کېږي.

په ډېرى تیوري ګانو کې اقتصادپوهان د بیو لوړېدل له ۲-۳٪ پورې مجاز بولي او هغه اقتصادي پراختیا بولي. خو په دې وروستیو کې په ځانګړې توګه د شلمې پېړۍ په پای او د یوویشتمې په لومړیو کې تیوري بشپړه شوې ده، ځینې پوهان په دې اند دي چې د بیو لوړېدل نه یوازې د اقتصادي رکود لامل نه ګرځي، بلکې د اقتصادي ودې او پرمختګ زمینه برابروي.

فریډمن په دې اړه وایي، د بیو د لوړېدو په صورت کې پانګوال د ډېرې ګټې د ترلاسه کولو لپاره او د بیو له لوړوالي څخه د ډېرې ګټې اخیستنې لپاره ډېرې پانګونې ته مخه کوي، چې د تولید د ډېروالي لامل کېږي، او استخدام ته لار پرانیزي او د استخدام د ډېروالي له امله عواید لوړ ځي، چې د عوایدو په لوړېدو سره تقاضا او پانګونه ډېروي او بلاخره د اقتصادي ودې او پراختیا لامل ګرځي.

باید وویل شي چې د بیو لوړېدل د لګام په بڼه پاشلی مطلب نه دي، بلکې په مطلوبه اندازه د بیو لوړېدل مقصد دی، له دې پرته یې پایله برعکس ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې کسان د دې عقيدې مخالف دي او داسې نظر څرګندوي، چې د بيو د لوړېدو په صورت کې د بيو جدي شکل د توليد عوامل لوړوي او پانګوال اړ کېږي چې د بيو د لوړېدو په صورت کې يوه اندازه خپلې ګټې له لاسه ورکړي يا د خپل توليد بيه لوړه کړي، چې له امله يې د هېواد پر ملي اقتصاد ناوړه اغېزې پرېوځي. د بيو د لوړېدو يا ټيټېدو د مخنيوي او د هغو د وروستيو ناوړه اغېزو د کنټرول په موخه دولتونه جدي تدبيرونه او اقدامات غوره کوي. د بيو نوسانات په مخ پر وده هېوادونو کې نظر پرمختللو هېوادونو ته زيات ليدل کېږي، ځکه د پانګې د کمښت په صورت کې د بيو لوړېدل ناوړې پايلې له ځانه سره لري.

د بيو د لوړوالي لاملونه:

په دې بحث کې له اوږدو خبرو تېرېږو او د اصلي لاملونو په اړه لنډ بحث کوو. د بيو د لوړېدو اصلي لامل د نړۍ د نفوسو او ټولنو زياتوالی دی، چې د خاورو، نفتو او غذايي توکو پر سرچينو يې زيات فشار راوړی دی. بل لامل چې د بيو په لوړېدو کې رول لري او هغه ته اقتصادي معجزه وايي، چې په يو شمېر هېوادونو لکه هند او چين کې د اقتصادي حرکت موتور دی. په ساده عبارت بډايان تر بې وزلو ډېر مصرف کوي او دا اقتصادي وده د متوسطې طبقې له مصرفوونکو څخه يوه نوې ډله جوړوي، چې غوښه او تيار شوي خواړه ډېر مصرفوي. د بيو د لوړېدو بل لامل د چاپېريالي ژوند فشار دی، چې د نړۍ پر مخ پر زياتېدو دی، همداشان د نړۍ د اوبو او هوا بدلون او ګرمېدا د بيو پر لوړوالي تاثير ښندي او همداشان د کرنيزو ځمکو له منځه تګ او کمېدل هم لويې اغېزې لري.

د بيو د لوړوالي پولي لاملونه

د بوديجې د کسر سياست

د دولت د بوديجې کسر د تورم له مهمو لاملونو څخه ګڼل کېږي، چې دولت د خپلو لګښتونو د پراختيا په پايله کې د بوديجې له کسر سره مخ کېږي. په دې صورت کې دولت په دې لټه کې کېږي، چې د بوديجې کسر د اضافي نوټونو د نشر له لارې تمويل کړي يا بله داسې لار رامنځ ته کړي چې د پيسو مجموعه له بدلونونو پرته د توکو په مقدار کې زياته کړي، په دې صورت کې د پيسو د اندازې له زياتوالي سره متناسب باالقوه تقاضا ډېرېږي او بيې لوړېږي.

د دولتي لګښتونو په ساختمان کې بدلونونه:

په هغه صورت کې چې د دولت د لګښتونو ساختمان منفي بدلون وليد، دا لګښتونه به د توکو او توليد د رامنځته کولو په موخه نه، بلکې د عادي استهلاکي لګښتونو د اتمام په موخه وکارول شي او دا ډول کړنې د بيو د لوړوالي لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولتي برخه کې د استخدام ډېروالی:

لومړنۍ موخه چې دولت يې لټوي او ډېري پر انفلاسيون بدليږي، د لوړ استخدام موخې دي، چې د لوړ استخدام موخه بايد د ثابتو بيو له سطحې سره همغږې وي او لوړ استخدام بايد د خپلو انفلاسيوني سياستونو عواقبو ته په پام سره ولټوي، له دې پرته د بالقوه تقاضا د بدلون لامل کېږي او بيې لوړې ځي. دا چې بيې د بېلابېلو لاملونو له امله لوړې ځي، نو په دې صورت کې خلك او سپمووونکي د خپلو لګښتونو د پوره کولو لپاره د خپلو سپماوو له سرچينو څخه ګټه اخلي او د بالقوه متقاضيانو په توګه په بازار کې راڅرګندېږي، چې د دې کار په پايله کې بيې لوړېږي.

د ثابتو پيرودنو په موخه استفادې:

په اقتصادي حالتونو کې چې د پيسو درلودونکي احساس کړي، چې پولي ارزښت له ټيټېدو سره مخ دی، خپلې پيسې پر ثابتو مالونو او اسعارو باندې ورکوي، چې په دې سره ثابتو شتمنيو ته تقاضا لوړېږي او بيې پورته خېژي.

د څلورم څپرکي د مطلبونو لنډيز:

په دې څپرکي کې په اقتصاد کې د پيسو د رول او اهميت په پام کې نيولو او پر وګړييز او ټولنيز ژوندانه باندې د هغو د اغېزو په اړه بحث وشو.

همداشان د پيسو د ارزښت ثبات او استقرار، د مالونو له اندازې سره يې اړيکې او د هغو د ګرځېدو چټکتيا وڅېړل شو د پيسو کورنی او بهرنی ارزښت او د پيسو او توکو د مجموعي مقدار ترمنځ تناسب او د بيو د نرخ فورمول ترلاسه او بحث پرې وشو.

وروسته په دې څپرکي کې د فريډمن نظريه چې د بيو د سطحې د لوړوالي په اړه وه او د پانګوالو، د تشويق، د توليد د زياتوالي، استخدام او بلاخره تقاضا د زياتوالي لامل کېده او د هغه مخالف نظرونه وڅېړل شول. همداراز په دې څپرکي کې د بيو د سطحې دټاکلو څرنګوالی د فيشر د مبادلې د معادلې په واسطه رامنځ ته شو او په دې برخه کې د نويو او کلاسيکو اقتصادپوهانو نظرونه تحليل او تجزيه شول او همداشان د بيو مطلوبه سطحه چې د پولي سياستوال هدف يې برابراوه او د اقتصادي حالتونو په پام کې نيولو سره مو مطلوب قيمت تحليل کړ.

بلاخره د دې څپرکي په پای کې مو د بيو د لوړوالي لاملونه او هغه پولي لاملونه چې په اقتصاد کې مهمه موضوع ګڼل کېږي او په ټولنه کې انفلاسيون رامنځ ته کوي، وڅېړل. هيله کېږي چې لوستوال له موضوع څخه ښه نتيجه او اخځ وکړای شي په پيسو او پولي سياست پورې اړوند مسايل او ستونزې په سمه توګه تحليل او تجزيه کړای شي او په ورځنيو چارو کې يې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې

۱ – د پیسو شتون په یوه ټولنه کې ولې په کافي اندازه اړین دی؟

۲ – د پیسو د ارزښت، د پیسو د مقدار او د توکو د مقدار ترمنځ اړیکې څه ډول دي، تشریح یې کړئ؟

۳ – د پیسوکورنی او بهرنی ارزښت سره پرتله کړئ؟

۴ – د بیو د نرخ فورمول استخراج کړئ؟

۵ – کوم عوامل په مخ پر وده هیوادونو کې د پولي ارزښت د بې ثباتۍ او نه استقرار لامل کیږي او د مخنیوي لپاره یې له کومې وسیلې کار اخلئ؟

۶ – د بیو د لوړوالي په اړه د فریدمن نظریه او د هغه مخالفې نظریې تحلیل کړئ؟

۷ – مجموعي عرضه او مجموعي تقاضا تعریف کړئ؟

۸ – د مطلوبو بیو سیاست د پولي سیاستوال له نظره څه دی، تشریح یې کړئ؟

۹ – که د ځینو توکو یا موادو بیې لوړې شي، ایا دا نتیجه اخیستلی شو، چې د پیسو ارزښت ټیټ شوی، شرحه یې کړئ؟

۱۰ – د بیو د لوړوالي پولي لاملونه کوم دي، شرحه یې کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې او اخځليکونه

۱- پل سامؤيلسن ونورد هاوس {اصول علم اقتصاد(جلددوم)}تهران ۱۳۸۴

۲- داکتر ويم کوسترس {اقتصادوسياست هاي پولي}کابل ۱۳۸۵

۳- پول، ارزو بانکداري (مؤلف داکتريوسف فرجي)۱۳۸۷

۴- پول،ارز بانکداري(فريدريک ميشکين)

۵- پول و کريدت (سيد مسعود)۱۳۸۷

۶- سياست پولي و انفلاسيون نويسنده گان: کارل اي - کيس وري سي- فيز(مترجم جاويد شعيبي

۷- مترجم احمد جاويد شعيبي

۸- استاد پوهنحي اقتصاد پوهنتون کابل

۹- نورد هاوس پل سامولسن (اصول علم اقتصاد جلد دوم) محل نشر: انتشارات علمي و فرهنگي کتيه صحافي: چهر تهران ۱۳۸۴.

۱۰- کوسترس داکتر ويم (اقتصاد و سياست هاي پولي) کابل ۱۳۸۵

۱۱- داکتر فرجي يوسف (پول، ارز و بانکداري) ناشر: شرکت چاپ و نشر بازرگاني وابسته به موسسات مطالعات و پژوهش هاي بازرگاني تهران ۱۳۸۷

۱۲- ميثکيني فريدريک (پول، ارز و بانکداري) ناشر اطلاعات تهران ۱۳۷۸

۱۳- سيد مسعود (پول و کرديت) پوهنتون کابل ۱۳۸۷

۱۴- کيس وري سي-فير-کارل اي مترجم احمد جاويد شعيبي" پوهنځي اقتصاد پوهنتون کابل ناشر انتشارات سعيد ۱۳۸۸

۱۵- مجله بانک (د افغانستان بانک) سال دوم شماره چهاردهم ماه اسد ۱۳۸۷

۱۶- پست الکترونيکي Magazine@centralbank.gov.at

۱۷- صفحه الکترونيکي WWW.centralbankgov.at

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښـــوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپســـې بيا د شاګردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښـــښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حســـابدارۍ څانګې د ښـــوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حســـابدارۍ درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاګردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوســـتونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شـــاګردانو او د تخنيکي او مســـلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شـــان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښـــوونکو او د ادارې او حســـابدارۍ څانګې د مســـلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مســـلکي، تخنيکـــي او علمي مطالبـــو او مفاهيمو د څرنګوالي په هکلـــه خصوصاً د هغوی املايي او انشـــايي اشـــتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شـــاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شـــان له ګرانو شـــاګردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او اســـتفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ســـتونزې، فقر او وروســـته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا رياست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library